

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1878. Andra Kammaren. N:o 27.

Lördagen den 23 Mars.

Kl. 7 e. m.

Fortsattes det på förmiddagen hållna sammanträde.

§ 1.

Föredrogs Andra Kammarens Första Tillfälliga Utskotts Utlåtande N:o 5 (i samlingen N:o 19), angående underdänig skrifvelse rörande rättighet för lärare vid folkhögskola att få räkna lönetur på sätt för lärare vid enskilda läroverk, enligt Kongl. kungörelsen den 29 Maj 1874, är stadgadt.

Om lönetursberäkning för lärare vid folkhögskola.

I anledning af Herr *C. V. Linders* motion N:o 94, hade Utskottet hemställt:

att, med bifall till motionärens förslag, Riksdagen ville i skrifvelse till Kongl. Maj:t ingå med underdänig hemställan derom, »att lärare vid folkhögskola, som uppfyllt villkoren för kompetens till lärarebefattning vid statens elementarläroverk, må, derest han vinner anställning vid statens elementarläroverk, få räkna lönetur på sätt för lärare vid enskilda läroverk enligt Kongl. kungörelsen den 29 Maj 1874 är stadgadt.»

Efter uppläsning af denna hemställan anförde

Herr Ehrenborg: Det nu föreliggande förslaget är visserligen ett förnyadt glädjande bevis på den varma nitälskan för fosterländsk bildning i allmänhet och särskildt för folkhögskolorna, som den ärade motionären alltid ådagalagt. Måhända har också hans auktoritet hos Utskottet fått utgöra en kanske ej så alldeles obehöflig fyllnad i de skäl, som uti motionen blifvit anförda. Jag får dock bekänna mig icke kunna inse, att denna tjänstårsberäkning för lärare vid folkhögskolorna skulle lända till statens och dess läroverks och ännu mindre till folkhögskolans egen fördel; ja, jag har icke ens kunnat inse huru saken skulle kunna utföras utan synnerligt stora svårigheter.

Första gången här vid riksdagen föreslogs och beviljades statsunderstöd för folkhögskolorna, uttalades just från folkhögskolesakens vänner ganska allvarsamma betänkligheter deremot, emedan man ansåg att genom mottagandet af detta understöd skulle åtminstone i viss mån inkräktas på eller rubbas den fria grund, hvarpå man önskade att

*Om lönets-
beräkning för
lärare vid
folkhögskola.*
(Forts.)

folkhögskolan skulle utveckla sig. Understödet beviljades emellertid; och mig veterligt har man hittills icke deraf sett några menliga följder. Den statens inspektion, som föranleddes deraf att en folkhögskola uppbar något tusental i årligt understöd af statens medel, har icke särdeles ingripit i folkhögskolornas fria verksamhet. Men här är något helt annat i fråga. Den inspektion, som kan föranledas och det beslut hvarom skrivelses aflåtande till Kongl. Maj:t och Utskottet nu är ifrågasatt, kan efter mitt förmenande icke gå ut på något mindre än att inspektor eller inspektors vid folkhögskolorna skulle tillse att de vid dem anställda lärarnes tjänstgöring vore väsentligen lika med adjunktens, kollegers och lektorers vid statens elementarläroverk. Detta var det hufvudvilkor som uppställdes, då Riksdagen år 1874 uttalade sig för enahanda rätt till lönetsberäkning för lärarne vid privata läroverk, hvilket beslut af Kongl. Maj:t sedermera äfven fastställdes. Till detta beslut bidrog äfven jag; ty, såsom många af herrarne torde erinra sig, var det min i Tillfälliga Utskottet afgifna reservation, som af båda Kamrarna bifölls och hvilken sedermera också af Kongl. Maj:t antogs. Men det var då fråga om något helt annat än nu. — Jemför man de motsvarigheter, som förefinnas å ena sidan mellan de privata elementarläroverken och statens läroverk och dessa tvenne slags läroverks anordning, och å andra sidan emellan folkhögskolorna och undervisningen och anordningen vid dem samt statens läroverk, då får jag för min del bekänna, att jag icke kan finna någon motsvarighet, som kan göra dessa jemförelser berättigade.

Fäster man sig vid undervisningsämnen, så föreligger i detta hänseende den väsentliga olikheten, att, under det de privata läroverken hafva med statens läroverk gemensamma undervisningsämnen, hafva folkhögskolorna åtminstone hittills haft mycket olika sådana. — Folkhögskolorna hafva visserligen många läroämnen gemensamma med realinien vid statens läroverk; men dessutom finnas vid folkhögskolorna flere andra praktiska läroämnen afsedda hufvudsakligen för lärjungar, som redan ingått i det praktiska lifvet.

Hvad vidare målet eller afslutningen angår, är äfven derutinnan en väsentlig olikhet. Ty då såväl privatläroverken som statens läroverk hafva samma mål för undervisningen, nemligen mogenhets- eller studentexamen, ehuru läroämnen förekomma i något olika anordning, har deremot folkhögskolan icke detta mål för undervisningen, utan styrelsen bestämmer afslutningsspetsen såsom den för godt finner.

Beträffande vidare undervisningstiden, visar sig äfven deri en betydlig skilnad; ty under det de privata läroverken hafva lika lång undervisningstid som statens läroverk, nemligen 8 eller 9 månader om året, har undervisningen vid folkhögskolorna, efter hvad jag tror, hittills fortgått högst 6 månader under vintern, hvilken ju är den lämpligaste tiden för eleverne, som i allmänhet äro äldre och derfore äfven redan ingått i yrkena, företrädesvis jordbruket.

Äfven antalet klasser företer en betydlig olikhet. Ty under det de privata läroverken äro ordnade med beräkning af lika många studiiår till mogenhetsexamen som statens läroverk, hvidan ock i 1874 års förordning det vilkor uppställdes för att privatläroverkens lärare skulle ega rätt att beräkna lönatur i likhet med lärarne vid statens elementar-

läroverk, att nemligen de privata läroverken skulle hafva minst 5 klasser — hafva deremot folkhögskolorna icke mera än en enda klass.

I alla dessa afseenden förefinnes således en så väsentlig skilnad mellan statens läroverk och folkhögskolorna, att jag verkligen icke kan förstå, huru den ärade motionären kunnat kalla undervisningen vid dessa så olika läroanstalter »likartad».

Men aldra störst synes skilnaden vara, då man tager till jämförelsepunkt de olika skolornas uppgift och de lärjungars olika ståndpunkt i lifvet, som i skolorna undervisas. Under det att de privata elementarläroverken hafva det gemensamt med statens läroverk, att deras lärjungar äro gossar eller aldra högst ynglingar, som icke blott erhålla undervisning, utan äfven måste förhöras, pådrifvas, underkastas disciplinär tukt o. s. v., och då sålunda verkligen pedagogisk uppgift ingår i undervisningen vid dessa läroverk, så äro folkhögskolans lärjungar åtminstone i regeln *män*, som redan gått ut i det praktiska lifvet. Må vara att denna folkhögskolans idé af många frångås, så att en eller annan målsman skickar sin son till folkhögskolan med eller mot hans vilja och utan någon hos honom vaknad håg för sjelfstudium; så ligger detta dock icke i folkhögskolans idé. Ty den är, att den som från folkskolan gått ut i lifvet, der underhållit sina studier samt blifvit hägad för fortsatt studiearbete och forskning, men finner sig behöfva ledning för sådant sjelfarbete, skall af egen drift inträda såsom lärjunge i folkhögskolan. Någon egentlig skoldisciplin är sålunda mera främmande för folkhögskolan, hvars elever äro i detta hänseende snarare jämförliga med studenter, än med skolpojkar, ehuru de i sin erfarenhet af lifvet till och med böra vara längre komna än studenten.

Mähända skall man härvid vilja möta mig med erinran om att i fjor, då fråga var om tjänstårsberäkning för docenter vid akademierna, hvilka hafva att göra med lärjungar, från hvilka jag anser folkhögskolans lärjungar skilja sig mycket mindre än från elementarläroverkens, jag talade för denna tjänstårsberäkning. Men mellan det förslaget och det som nu föreligger är den stora skilnaden, att docenterne bibringa undervisning åt lärjungar, hvilkas studier utgöra en fortsättning af elementarläroverkets, och att docenterne redan äro i statens tjänst anstälde, hvilket icke är förhållandet med folkhögskolans lärare. Desse hafva äfven mera tillfälle till annat samtidigt förvärf, än docenterne.

Slutligen vet jag icke hvad det kan vara för nöd, som påkallat detta förslag. Jag är icke främmande för folkhögskolan, smickrar mig till och med att vara vän af densamma; är ledamot af folkhögskoleföreningen i min hemort, och har begagnat samma folkhögskola för en af de mina. Men jag har aldrig funnit att det varit någon brist på skickliga sökande till dess lärareplatser, så att någon ytterligare lockelse behöft beredas för dem. Föreståndaren vid vår folkhögskola är filosofie doktor och förenar denna plats med uppdraget att vara folkskoleinspektör för statens räkning och har hittills skött sina befattningar mycket bra. Jag tviflar alltså på, att åtminstone han skulle vilja söka sig plats vid något af statens läroverk. Hvad andre lärareplatser beträffar, så hafva en mängd ansökningar till densamma inkommit, då den varit ledig. Jag förstår icke heller, derest meningen är att i folkhögskolans tjänst få företrädesvis filosofie doktorer, hvarföre antalet

Om lönetursberäkning för lärare, vid folkhögskola.
(Forts.)

Om lönetursberäkning för lärare vid folkhögskola.

(Forts.)

af våra filosofie doktorer mindre än af andra studerade unga män skulle af sig sjelft blifva deladt mellan statens och enskild tjänst, eller hvarvöre det skulle vara nödigt att locka dem till folkhögskolan genom utsigten att sedan kunna öfvergå till statens läroverk. Af andra studerade män från akademien gå ju vanligtvis en del i statens, en annan i enskild tjänst. De, som studera juridik till exempel, egna sig icke alla åt statens tjänst, utan många af dem, och oaktadt något auktoriseradt advokatstånd hos oss icke finnes, inträda i enskild tjänst såsom ombudsmän hos industriela bolag o. s. v., der de oftast få vida bättre löneförmåner än i statens tjänst. Samma förhållande med ingenjörer. De flesta af dem gå in i enskild tjänst; endast några egna sig åt statens allmänna arbeten. Sammalunda ju också med läkarne, af hvilka många egna sig uteslutande åt enskild praktik och hafva derjemte befattning vid enskilda bolags brunnar och badanstalter; och icke på långt när alla söka militär- eller provincialläkaretjänst. Dessutom finnas väl, utom filosofie doktorer, många andra som genom sina studier och sin utbildning blifvit lämpliga såsom lärare vid folkhögskolor. En stor del af undervisningen vid folkhögskolorna består nemligen i öfningar under derföre lämplig årstid på fria fältet; och till ledare af sådana öfningar, liksom i de matematisk-tekniska ämnena i allmänhet, äro ju t. ex. ingenjörer fullt användbara. Ja, man har ju till och med exempel på, att en eller annan officer sökt anställning vid folkhögskola och skött sin lärareplats väl.

Med ett ord, från hvilken synpunkt jag än ser saken, från statens, från dessa unga lärde mäns eller från folkhögskolornas, kan jag icke finna hvad gagn den ifrågavarande förändringen skulle medföra. Då lärarne vid de enskilda läroverken år 1874 fingo rätt till lönetursberäkning, medgafs detta från statens sida derföre, att man hoppades att dessa lärares pedagogiska erfarenhet från en olika läsordning skulle komma staten och dess läroverk till godo. Något motsvarande skäl eger här icke rum, då ju läsordningen vid folkhögskolorna afser ett helt annat mål än den vid läroverken. Från folkhögskolornas synpunkt åter, befarrar jag att, om förslaget antoges, den inspektion från statens sida, som deraf blefve en följd, komme att så formulera, reglera, kontrollera och trakassera dessa skolor, att den »friska rot», hvarom motionären talar, skulle lida betydlig skada. Det är också just hufvudsakligen för den fria folkhögskolans egen skull, som jag nödgas yrka afslag å Utskottets hemställan.

Herr Abr. Rundbäck: Gent emot den föregående talaren får jag bekänna, att jag öfver hufvud taget instämmer uti de skäl, som anförts för såväl motionen, som Utskottets förslag. Mot en punkt af Utskottets motivering måste jag dock inlägga min protest, nemligen mot Utskottets förklaring, att ett bifall till ifrågavarande förslag möjligen skulle innebära en orättvisa emot lärarne vid rikets elementarläroverk. Jag förstår icke huru Utskottet kunnat framkomma med en sådan tanke. Ty, så vidt jag kan inse, hafva vi ordinarie lärare vid elementarläroverken intet att befara deraf att lärarne vid folkhögskolorna erhålla den förmån, som är i fråga, eftersom ingen konkurrens emellan dem och oss kan uppstå. Skulle nämnda påstående åter syfta derpå,

att lärarne vid folkhögskolorna komme att uppträda såsom aspiranter till lärarebefattningarne vid elementarläroverken, så kunde väl något berättigadt finnas i detta uttryck. Men ej heller med den saken tror jag det vara någon fara, då ju i sådant fall dessa lärare måste innehafva samma kompetensvilkor, som för andra fordras för dylika befattningars erhållande. Detta med afseende å Utskottets motivering.

Om lönetursberäkning för lärare vid folkhögskola.

(Forts.)

Hvad sjelfva saken angår, kan jag icke finna att de af den föregående talaren framhållna betänkligheterna äro så svåra, som han lät påskina. Väl medgifver jag, att folkhögskolorna till sin idé, sitt ändamål, undervisningens ordnande, klassindelning o. s. v. vida skilja sig från elementarläroverken. Men detta anser jag icke böra inverka något på saken. Frågan gäller nemligen egentligen icke läroverken, utan lärarne. Vi tänka oss fyra unge män, som genomgått akademien. Den ene erhåller anställning såsom lärare vid ett stats läroverk, den andre vid ett enskildt, den tredje qvarstannar såsom docent vid akademien och den fjerde antager en lärarebefattning vid en af våra folkhögskolor. De bada förstnämnda hafva redan enligt gällande lag rätt till lönetursberäkning. Den tredje — och vi må ihågkomma att universitetet icke mera liknar elementarläroverket än folkhögskolan — torde snart komma i åtnjutande af samma rätt, då, efter hvad jag förnummit, Stats-Utskottet tillstyrkt det uti 120 punkten af sitt utlåtande rörande åttonde hufvuddteln. Den fjerde arbetar lika väl som de tre andra i bildningens tjänst och för ett statsändamål, om än icke detsamma, som det, hvilket elementarläroverken hafva för sig uppställt. Hvarföre skulle då icke äfven denne komma uti samma fördelaktiga ställning, som de andra, utan blifva eftersatt?

Det är emellertid en anmärkning jag har att göra emot det slut, hvartill Utskottet kommit och som nödgar mig att påyrka frågans återremitterande. Anmärkningen gäller sjelfva klämman uti Utskottets utlåtande, hvilken är så stiliserad, att, om den antages i sitt nu befintliga skick, lärarne vid folkhögskolorna i sjelfva verket icke komme i åtnjutande af den förmån, som man vill tilldela dem. Det heter nemligen i klämman, att ifrågavarande lärare skola få räkna lönetur »på sätt för lärare vid enskilda läroverk enligt Kongl. kungörelsen den 29 Maj 1874 är stadgad». Naturligtvis böra de, som skola åtnjuta samma förmåner, äfven vara underkastade samma skyldigheter. Men nu torde det vara bekant, att lärarne vid folkhögskolorna aldrig, såsom lärarne vid andra läroverk, komma i tillfälle att tjänstgöra 36 à 37 veckor om året. Folkhögskolorna kunna nemligen icke börja sin undervisning förr än sent på hösten och afsluta den tidigt på våren. Lärarne vid dessa skolor tjänstgöra derföre aldrig längre än omkring 24 veckor årligen. Om man derföre, såsom vilkor för rättigheten att räkna lönetur, uppställer att de skola tjänstgöra på sätt, som i nyss nämnda Kongl. kungörelse är föreskrifvet, vore detta i sjelfva verket detsamma som att icke gifva dem någon sådan rättighet.

På grund af hvad jag nu anfört och då jag hyser intresse för sjelfva saken, tillåter jag mig föreslå att betänkandet måtte till Utskottet återremitteras, på det att klämman måtte kunna gifvas en annan och bättre formulering. För min del hade jag tänkt mig att saken möjligen kunde ordnas så, att, sedan en lärare tjänstgjort vid folkhög-

Om löneturs-beräkning för lärare vid folkhögskola.
(Forts.)

skolan det antal år, som i afseende å tjenstgöring vid enskildt elementarläroverk finnes i ofvan nämnda Kongl. kungörelse föreskrifvet, han skulle få räkna dessa år sig till godo, dock endast i den mån han verkligen tjenstgjort. Då såhunda läsåret vid elementarläroverken utgör 36 veckor, men vid folkhögskolan icke lärers kunna beräknas till mera än 24 veckor, skulle t. ex 3 års tjenstgöringstid vid folkhögskolan motsvara 2 år vid enskildt elementarläroverk o. s. v.

Som sagdt, det är af intresse för saken som jag tagit mig friheten göra denna anmärkning och för att vinna framgång åt motionärens förslag. Jag upprepar mitt yrkande om återremiss af betänkandet.

Herr Hedin: Gent emot den ärade motionärens af Utskottet tillstyrkta förslag befinner jag mig så till vida i en kinkig belägenhet, som jag å ena sidan mot förslaget hyser betänkligheter, hvilka jag trots de af motionären och Utskottet anförda motiv ej kan — åtminstone hitills icke kunnat — öfvervinna, men å andra sidan nödgas medgifva, att många och viktiga skäl tala för bifall till motionärens förslag. Här till skulle äfven kunna läggas, att med afseende på den ärade motionärens insigter i och erfarenhet om så väl elementarläroverkens som folkhögskolans angelägenheter och det intresse han för båda dessa slag af undervisningsanstalter städse lagt i dagen, det kunde synas icke vara annat än i sin ordning, att den låte sina betänkligheter fara, som visserligen till äfventyrs i fråga om intresse för folkhögskolan, men icke i något annat afseende, med honom kan mäta sig. Detta oakadt anser jag mig dock böra i korthet uttala mina betänkligheter. Men innan jag det gör, ber jag att få mot Utskottets motivering rigta en anmärkning.

Utskottet har i en mellanmening uttalat den förmodan, att det må hända någon gång inträffat i ett eller annat af våra granländer, att folkhögskolorna urartat till uppfostringsanstalter för särskilda religiösa eller politiska partier. Till ett dylikt uttalande ger motionärens framställning på intet sätt anledning; och icke heller har det varit erforderligt till upplysning eller utredning af den föreliggande frågan, äfven om man annars vore fullt öfvertygad om riktigheten af den utaf Utskottet sålunda uttalade förmodan. Hvad vi här hafva att besluta om är för visso fullkomligt oberoende af frågan, huru folkhögskolan verkat i Norge och Danmark. Beskyllningen har sitt upphof i den danska och norska — eller kanske egentligen blott i den norska — partipolemiken. Må den äfven der få stanna! Grundad eller ogrundad — i min tanke det senare — har den ingenting att skaffa med det af motionären framställda förslaget eller det beslut Kammarerna med anledning af detta förslag kan komma att fatta.

Jag har tillåtit mig framställa denna anmärkning, derföre att det synes mig högeligen olämpligt, att en delegation af svenska Riksdagen — särdeles i oträngdt mål — uttalar ett slikt omdöme, och på det högsta skulle jag beklaga om med anledning deraf något liknande komme att inflyta i den skrifvelse, som möjligen kan varda i detta ämne från Riksdagen aflåten.

Jag öfvergår nu till att redogöra för mina förut antydda betänkligheter mot sjelfva förslaget. De äro väsentligen skiljaktige från dem,

på hvilka den förste ärade talaren stödde sin framställning om ogillande af förslaget. Mina betänkligheter äro tvenne. Först och främst fruktar jag, att den förmån, motionären med sitt förslag afsett att bereda folkhögskolan, till äfventyrs kan blifva en yttre lockelse, som kanske allt för mycket får ersätta den inre kallelse, som visserligen är af vigt i och för utföningen af hvarje art af verksamhet, särskildt lärarekallet, men som i alldeles eminent bemärkelse kan sägas vara oundgänglig hos dem, som tänka egna sig åt undervisning i folkhögskolan. Och om det skulle komma att inträffa, att denna yttre lockelse befumes nog stark att förmå unge män, som i öfrigt icke hysa något högre intresse för folkhögskolan, att mottaga den jemförelsevis ganska väl aflönade anställningen såsom föreståndare och lärare vid dylika skolor, endast såsom en öfvergångsplats, den man icke behölle längre än man funne den ur ekonomisk synpunkt fördelaktig, då vågar jag säga att man, genom att åt folkhögskoleläraren bereda den förmån, som nu blifvit ifrågasatt, ingalunda gagnat folkhögskolan sjelf. Detta var den ena af mina tvenne betänkligheter. Den andra är, att jag befarar att den förmån, som genom bifall till det föreliggande förslaget skulle vinnas, möjligen komme att köpas till ett pris, som äfven ur en annan synpunkt vore allt för högt. I detta afseende är jag nödsakad att ännu en gång mot Utskottet rigta en anmärkning, nemligen att de bestående faktiska förhållandena icke blifvit af Utskottet fullt riktigt återgifna. Det heter nemligen i Utskottets betänkande, att det »visserligen icke undgått Utskottets uppmärksamhet, att genom bifall till motionärens förslag om årsberäkning och lönetur för folkhögskolans lärare vid statens elementarläroverk, i enlighet med hvad som i Kongl. kungörelsen af den 29 Maj 1874 finnes stadgad för lärare vid enskilda elementarläroverk, en inspektionsrätt öfver folkhögskolorna skulle i viss mån tillkomma regeringen och derigenom en inskränkning i dessa skolors fria sjelfbestänningsrätt kunna komma att ega rum; — men Utskottet anser dock icke, att det ligger någon fara häruti, så mycket mindre, som ju regeringen redan nu har en sådan inspektionsrätt både öfver folkhögskolan och de enskilda elementarläroverken, utan att någon olägenhet deraf försports». Här har Utskottet meddelat en uppgift, hvars öfverensstämmelse med det verkliga förhållandet jag bestrider. I de vilkor, under hvilka Riksdagen — om jag minnes rätt första gången år 1872 — till Kongl. Maj:ts förfogande stälde ett anslag för understöd åt folkhögskolorna, förekom icke någonting angående en regeringens inspektionsrätt öfver folkhögskolorna. Der stadgades blott, att folkhögskolestyrelsen eller folkhögskoleföreståndaren skall så väl till Kongl. Maj:t som landstingen ingifva årsberättelse; men om någon inspektionsrätt öfver folkhögskolorna, allra minst en sådan, som kan jemföras med den, som Regeringen har öfver de offentliga elementarläroverken och sedan år 1874 äfven öfver de enskilda — om en sådan vet jag icke att det finnes något stadgande. Skulle en sådan inspektionsrätt icke desto mindre hafva kommit till stånd på sidan om Riksdagens tydligt uttalade vilja och afsigt, så tillåter jag mig hänvisa Utskottets ärade ledamöter till den af Utskottet sjelf åberopade Kongl. kungörelsen den 29 Maj 1874, af hvilken man finner, att Kongl. Maj:t vid de enskilda läroverk, som vilja förvärfva förmånen af befordrings-

Om lönetursberäkning för lärare vid folkhögskola.
(Forts.)

Om löneturs-
beräkning för
lärare vid
folkhögskola.

(Forts.)

rätt för läroverkets lärare vid de offentliga elementarläroverken, har rättighet att förordna en sådan inspektion, som Kongl. Maj:t »för godt finner», samt dessutom föreskrifva öfriga, för en noggrann kännedom om läroverkets verksamhet erforderliga stadganden. Allt detta pröfvar Kongl. Maj:t i sammanhang med afgörandet af ansökningar om ifrågasvarande befodringsrätt. Det framgår alldeles uppenbart af ordalagen i denna kungörelse, att gränsen för den inspektionsrätt, som Kongl. Maj:t i kraft häraf kan tillmäta sig öfver de enskilda elementarläroverken, är i högsta grad obestämd. Att Kongl. Maj:t skulle ega att införa en sådan inspektion, som den för de enskilda läroverken medgifna, en inspektionsrätt, som kunde komma att på det starkaste ingripa i folkhögskolans fria sjelfbestämmingsrätt, det hoppas jag Utskottet skall medgifva, att nu gällande stadganden ej gifva anledning att påstå. Nu framställer sig för mig den frågan: är det antagligt, att Kongl. Maj:t skall gå in på att åt folkhögskolan bevilja den förnuån, som motionären och Utskottet ifrågasatt, under lindrigare vilkor än dem, hvilka Kongl. Maj:t funnit nödigt bestämma då befodringsrätt för enskilda elementarläroverks lärare vid statens elementarläroverk beviljades? Derom tillåter jag mig icke hysa någon mening; men om Kongl. Maj:t skulle vilja ingå på den framställning, som nu blifvit ifrågasatt, endast under samma vilkor, som de, hvilka äro föreskrifna i Kongl. kungörelsen af 1874, då skulle detta för mig utgöra ett afgörande skäl att afslå motionen. Man kan då fråga, om jag fruktar att regeringen skall komma att tyrannisera folkhögskolorna. Jag hyser väl icke för närvarande någon sådan fruktan; men å andra sidan vet jag icke hvad framtiden bär i sitt sköte. Det säkra är, enligt min uppfattning, att ett sådant vilkor icke står i öfverensstämmelse med folkhögskolans eget väsende. Folkhögskolan, fostrad af en frihetstanke, behöfver frihetens luft att vistas och verka uti, icke besvärad af några andra kontroller än det medborgerliga nit och det medborgerliga intresse, som bragt henne till stånd. Kan således icke till det förslag, som nu är framställt, fogas något vilkor — och detta vilkor varder antaget — hvilket förebygger en sådan inspektionsrätt, som den i Kongl. kungörelsen 1874 omtalade, skall jag finna mig nödsakad att rösta för afslag å detta betänkande; men tills vidare skall jag icke framställa något yrkande.

Häruti förenade sig Herr *And. Persson*.

Herr Rundgren: Innan jag yttrar mig i förevarande fråga, anholder jag att få helt enkelt till protokollet antecknad, att jag i följd af erhållen ledighet från riksdagsgöromålen var frånvarande, då Lag-Utskottets betänkande rörande dissentersfrågan behandlades, och att, om jag då varit närvarande, jag för min del skulle hafva afstyrkt så väl motionen som Utskottets förslag. Då jag, såsom frånvarande vid tillfället, icke har rätt att tala på Kammarens beslut, anser jag mig icke heller nu böra gifva några skäl för denna min åsigt.

Hvad den nu föreliggande frågan beträffar, så är jag af principiella skäl emot det förslag, som af Utskottet här blifvit framställt. Jag uttalade redan under förra riksdagen, då motion väcktes om beredande

af lönetur vid elementarläroverken åt docenter vid universiteten, att jag ansåg origtigt att beträda en sådan väg, som att inom ett område aflöna en person, som haft sitt arbete inom ett annat. Hvar sak bör vara för sig! Om man träder in på den nu föreslagna vägen, är det omöjligt att beräkna, huru elementarläroverkens lönestat skall komma att gestalta sig.

Om lönetursberäkning för lärare vid folkhögskola.
(Forts.)

Den förste talaren har dessutom redan tydligt tillkännagifvit, hvilken väsentlig skillnad det är mellan arbetet vid folkhögskolorna och vid elementarläroverken. Deremot berörde den talaren icke, hvad som af en följande talare blifvit antydt och som, jemte det principiella, är ett hufvudsakligt skäl för mig att yrka afslag å punkten, nemligen att det fordras en alldeles särskild begåfning för att vara föreståndare eller lärare vid en folkhögskola och att man således alldeles icke kan säga att den, hvilken gjort sig kompetent till att blifva lärare vid ett elementarläroverk, derföre också är lämplig till lärare vid en folkhögskola eller tvärtom. Det är ju alldeles uppenbart och tydligt att vid en folkhögskola, der man mottager ungdom vid framskriden ålder, men tillika med svag underbyggnad, och hvarest det sålunda just är fråga om att under en kort tid intressera eleverne för de läroämnen, hvilka vid folkhögskolan förekomma, de, hvilka hafva högsta befattning med och ledning af skolan, hufvudsakligen måste afse att till lärare vid densamma vinna sådana personligheter, hvilka på ett särskildt sätt kunna intressera den ungdom, som der kommer att undervisas.

Frågan gäller nu om det kan vara lämpligt att locka sådana personligheter först till folkhögskolan och sedan från arbetet vid densamma till elementarläroverken genom att förespegla dem, att de i själfva verket icke förlora något på att ett eller annat år egna sig åt undervisning vid folkhögskola, emedan de alltid hafva utsigt åter inträda i lönetur vid elementarläroverken. Sådant måste kännas frestande för en ung man, men inverkar deremot högst menligt på folkhögskolans utveckling, enär dessa begåfvade personer otvifvelaktigt icke komma att få till sin lefnadsuppgift att verka för folkhögskolan, utan blott betrakta detta såsom ett öfvergångsstadium. Det är ur denna synpunkt sedt, som jag är principiellt emot att på ett område aflöna en person, hvilken har sin egentliga verksamhet på ett annat.

Dessutom måste man väl, innan man går in på den väg, som Utskottet föreslagit, fråga sig, om de hittills varande förhållandena gifvit någon anledning till behofvet att på detta sätt söka vinna lärare vid folkhögskolorna. Jag tror det icke. Inom Wermlands län finnes en folkhögskola, hvilken arbetat mycket, och mycket väl, och gjort mycken nytta. Och på samma sätt förhåller det sig äfven inom många af de andra länen. Men ännu har svårighet icke visat sig i fråga om vinnande af skicklige lärare. Kan det då verkligen vara skäl att, när icke något behof visat sig, kasta in i denna institution något främmande, såsom det otvifvelaktigt vore, om man skulle låta den uppfattningen göra sig gällande att de, som arbeta inom folkhögskolan, icke förlora något derpå, utan när som helst kunna vinna inträde i elementarläroverken.

Slutligen återstår en anmärkning, som redan framstälts af den talare, som yrkade på återreniss, hvilken anmärkning synes mig ganska mycket tala emot hela den förevarande saken. Den sistnämnde talaren

Om löneturs-
beräkning för
lärare vid
folkhögskola.
(Forts.)

erinrade nemligen att enligt 1874 års författning angående lärare vid enskilda läroverk vore föreskrifvet att de, för att få åtnjuta lönetur vid statens läroverk, skola hafva utöfvat en väsentligen lika tjänstgöring inom det enskilda läroverket. Men — fortsatte talaren — vid folkhögskolorna eger en sådan väsentligt lika tjänstgöring icke rum. Är det nu så, och så är det, då bör icke, på grund af en vid folkhögskola utöfvad verksamhet, berättigande vinnas till lönetur vid elementarläroverken.

Jag skall icke längre upptaga Kammararens tid, då jag nu anfört de hufvudsakliga skäl, hvilka föranledt mig att yrka afslag å Utskottets förslag.

Herr Bruhn: Såsom det var att förutse, har Utskottets tillstyrkande af motionärens förslag framkallat åtskilliga anmärkningar; och nekas kan icke att ur principiell synpunkt betänkligheter kunna förefinnas mot att, såsom här föreslagits, bevilja lärare vid folkhögskola, som vinner anställning vid statens elementarläroverk, lönetursberäkning, på sätt för lärare vid enskilda läroverk enligt Kongl. kungörelsen den 29 Maj 1874 är stadgad. Men dessa betänkligheter torde dock icke vara väsentligen större eller i väsentlig grad olika dem som förefunnos vid beviljande af sådan lönetursberäkning åt docenterne vid våra universiteter. Och dock beviljade förlidet års riksdag en sådan förmån åt de med docentstipendier hugnade akademidocenterne. Riksdagen begick emellertid då en inkonsequens derutinnan, att den icke utsträckte denna förmån äfven till de med stipendier icke hugnade docenterne. Och jag vågar derföre hoppas, det innevarande års Riksdag skall godtgöra denna inkonsequens.

Af de talare, som här uppträdt emot förslaget, har ur principiell synpunkt knappast mer än en enda varit riktigt konsekvent, nemligen den talaren, som sist hade ordet. Han förklarade, att han måste motsätta sig förslagets antagande af *det* skäl, att det, enligt hans förmenande, icke vore rätt att för en verksamhet inom ett område en person belönades med en högre aflöning på ett annat område; och han sade vidare, att han af denna anledning motsatte sig förslaget om lönetursberäkning för docentstipendiaterna, och att han ur samma synpunkt äfven motsatte sig förslaget, i hvad det rörde folkhögskolelärarne. Om jag således medger, att betänkligheter ur denna synpunkt, nemligen den *principiella*, kunna förefinnas, vågar jag dock påstå, att, om man ser saken ur *praktisk* synpunkt, eller sådan den i verkligheten kommer att gestalta sig, icke stora betänkligheter skola kvarstå. Ser jag nemligen frågan för det första från folkhögskolans synpunkt, så är det obestridligt att den fördel, som genom den föreslagna åtgärden beredes lärarne vid folkhögskolan, skall underlätta anskaffandet af sådana för platsen lämpliga lärare. Det har å andra sidan framhållits, att genom regeringens inspektionsrätt öfver dessa folkhögskolor, något som af förslagets antagande skulle blifva en följd, ett ingripande och reglementerande möjligen skulle uppstå och deraf icke oväsentliga olägenheter i fråga om skolans fria utveckling kunna föranledas. Utskottet har deremot anmärkt, att regeringen delvis redan egde en sådan inspektionsrätt öfver folkhögskolan, så väl som öfver de enskilda läroverken,

utan att någon olägenhet deraf försports. Denna inspektionsrätt har visserligen till någon grad bestridts af en talare på stockholmsbänken, men det torde emellertid vara obestriddigt, att den i viss mån förefinnes, äfven om densamma genom fastställande af lönetursberäkningen för folkhögskolelärarne skulle än ytterligare komma att ökas. Men det är emellertid, enligt mitt förmenande, icke farligt att underkasta sig en sådan inspektion. Ty visar den sig besvärlig för vederbörande folkhögskolestyrelser, så hafva de lätt att afskudda sig densamma genom att underlåta att anmäla deras respektive lärare till åtnjutande af den föreslagna lönetursberäkningen, och folkhögskolan står på samma fria grund då som nu.

Om lönetursberäkning för lärare vid folkhögskola.

(Forts.)

Ser jag åter saken från statens sida, så är det obestriddigt, att en ökad utgift skulle blifva följden af en sådan lönetursberäkning, som här föreslagits, förutsatt nemligen att lärarne vid folkhögskolan begagnade sig deraf genom att söka transport till elementarskolan. Denna ökade utgift skulle dock, derom är jag öfvertygad, fullt motsvaras af den fördel, som beredd elementarläroverken genom dessa nya lärarekrafter, som härigenom tillfördes dem. Ty det måste naturligtvis vara, och jag har icke heller hört det bestridas, en temligen afgjord sak, att en lärare, som erhållit anställning vid en folkhögskola och under en tid af 5 år af styrelsen dervid bibehållits, måste, — helst om vi komma i häg att han icke tillsättes på grund af Kongl. fullmakt, utan kan af styrelsen när som helst afskedas, — då han under sagda tid tjenstgjort till styrelsens fulla belåtenhet, antagas ega icke allenast nit och skicklighet, utan äfven ett varmt intresse för lärarekallet, och om personer med sådana egenskaper och som dessutom uppfyllt villkoren för kompetens till lärarebefattning vid statens elementarläroverk, öfvergå till dessa, så tror jag att detta skall vara till en icke obetydlig vinst för undervisningen, om man besinnar att elementarläroverken i annat fall komme att rekryteras med personer, som icke försökt sig inom lärareområdet. Jag vill visserligen icke bestrida att det icke *kan* finnas lika stor duglighet hos desse oförsökte; men det måste emellertid alltid vara en vinst för läroverk att förvärfva en lärare, som visat sig ega nit och skicklighet framför en sådan, som icke visat sig hafva dessa egenskaper. Jag tror därför, att den utgift, som förslaget antagande komme att medföra för statsverket, skulle fullt ersättas genom den större lärareförmåga, som de lärare, hvarom här är fråga, måste anses besitta framför dem, som icke utöfvat någon lärareverksamhet. Från denna praktiska synpunkt har jag sett saken och därför låtit mina principiella betänkligheter falla, hvarför jag ock inom Utskottet delat majoritetens åsigt att tillstyrka bifall till motionärens förslag.

Härmed tror jag mig hafva besvarat en del af de mot Utskottets hemställan framställda anmärkningar. En annan del finnes emellertid obesvarad. Den förste talaren trodde att motionärens auktoritet måste hafva utgjort en väl behöflig fyllnad uti Utskottets skäl för dess tillstyrkan af bifall till motionen. Detta var den värde talarens uppfattning af saken. Han slutade med att förklara sig vara en varm vän af folkhögskolan och förklarade sig äfven ega någon sakkunskap i denna fråga. Men de skäl han anförde för afslag voro emellertid, enligt mitt förmenande, icke starkare än Utskottets. Hans auktoritet i

Om lönetursfrågan må gent emot motionärens väga hvad den kan, Utskottet har icke grundat sin tillstyrkan på några auktoritetsskäl. Samme ärade talare gjorde sig äfven stort besvär att visa huru högst olika lärareverksamheten är vid elementarläroverken emot i folkhögskolan, talande vidt och bredt om undervisningens spets, den disciplinära tukten m. m., som till någon del väl eger sin rättighet, men för frågans bedömande är af ringa betydelse.

(Forts.)

Den andre talaren i ordningen var deremot böjd för att instämma uti det slut, hvartill Utskottet kommit, men af *formella* skäl önskade han emellertid återremiss och det hufvudsakligast på grund af följande i klämman förekommande ord: »få räkna lönetur på sätt för lärare vid enskilda läroverk enligt Kongl. kungörelsen den 29 Maj 1874 är stadgad». Och denna bestämmelse tolkar han så vidsträckt, att både lärareverksamheten och tjänstgöringstiden i allt skulle vara lika för att en sådan lönetur skulle få beräknas. Det är emellertid klart att detta icke kan vara Utskottets mening, ty icke kan lärareverksamheten vid folkhögskolan blifva i allo, eller ens i hufvudsakliga delar, lika med den vid elementarläroverken. I afseende på undervisningstiden kom samme talare till det resultat, att 2 års arbete vid elementarläroverket skulle på grund af tjänstgöringstidens olikhet motsvara 3 års arbete vid folkhögskolan, och häraf hemtade talaren stöd för den äsigten, att löneturen borde regleras i förhållande derefter. Talaren tog tjänstgörings-veckorna till utgångspunkt för sin beräkning, men om vi utsträcka denna något längre och i stället taga tjänstgörings-timmarna, så blir förhållandet kanske utjemnad och skilnaden icke så stor.

En talare på stockholmsbänken hade litet att anmärka emot en del af Utskottets motivering, den nemligen, der uti en mellanmening talas om att folkhögskolorna i ett eller annat af våra grannländer möjligen urartat till uppfostringsanstalter för särskilda religiösa och politiska partier. Talaren fann nemligen denna sats mindre lämplig att här intaga, helst, enligt hvad han påstod, något sådant urartande i våra grannländer icke existerade, och jag medger gerna att denna del af motiveringen kunnat vara borta, i synnerhet som den icke inverkar på det, hvarom här är fråga.

Då den af de föregående talarne, som yrkade återremiss, i öfrigt var vänligt stämd emot betänkandet, tror jag hans betänkligheter skulle kunna häfvas, om ett litet tillägg gjordes uti utlåtandets kläm i så måtto, att man emellan orden »på sätt» och »för lärare» insköte orden *i tillämpliga delar*. Det är visserligen solklart, att här icke kan vara fråga om annat än i tillämpliga delar och att detta tillägg derfore kan anses öfverflödigt; men då talaren särskildt fäst uppmärksamhet derå, att den nu varande ordalydelsen vore oegentlig, har jag velat påpeka huru lätt denna oegentlighet kan undanrödjas. Jag gör emellertid icke nu något yrkande om en redaktionsförändring i det af mig angifna syftet, emedan jag förmodar, att efter mig flera talare komma att uppträda, af hvilka ändringsförslag möjligen komma att framställas, och jag dessutom anser det icke vara behöfligt, utan inskränker mig alltså till att yrka bifall till Utskottets förslag oförändradt.

Herr Östling: Jag kan i likhet med flere föregående talare icke

helt och hållet frigöra mig från åtskilliga betänkligheter i afseende på den föreslagna rättigheten för folkhögskolelärare att räkna lönetur i likhet med elementarläroverkslärarne, och huruvida detta skulle lända till verklig fromma för folkhögskolan, men jag vill icke upptaga Kammarens tid med att upprepa dessa betänkligheter, då åsigtterna härom kunna vara mycket olika och endast erfarenheten kan gifva ett bestämdt utslag, hvilkendera meningen är den rigtiga. Jag skall icke heller uppehålla mig vid ett och annat i Utskottets motivering, som förefallit mig egendomligt; jag vill speciellt endast nämna, att jag för min del ej hyser den ringaste farhåga för den konkurrens, som genom bifall till förslaget kunde uppkomma mellan folkhögskole- och elementarläroverkslärarne. Denna konkurrens, om den inträffar ett år förr eller senare, gör enligt min tanke icke mycket till saken; och fördelen kommer säkerligen att stanna på elementarläroverkets sida, om nemligen konkurrensen inträder först sedan lärarne genom öfning i lärarekallet inhemtat större grad af erfarenhet.

Hvad jag huvudsakligen vill fästa mig vid är det slut, till hvilket motionären och Utskottet kommit eller, »att Riksdagen ville i skrifvelse till Kongl. Maj:t ingå med underdånig hemställan, att lärare vid folkhögskola, som uppfyllt villkoren för kompetens till lärarebefattning vid statens elementarläroverk, må, derest han vinner anställning vid statens elementarläroverk, få räkna lönetur på sätt för lärare vid enskilda läroverk enligt Kongl. kungörelsen den 29 Maj 1874 är stadgadt». Då nu hvar och en, som tagit del af denna kungörelse den 29 Maj 1874, väl vet, att densamma innehåller dels mycket, som alldeles icke eger tillämpning å nu i fråga varande fall, dels också åtskilligt, som Riksdagen icke torde vilja å i fråga varande fall tillämpa, och saken icke är hjälpt med att i skrifvelsen inflicka orden »i tillämpliga delar», anser jag, att en skrifvelse af så obestämd karakter som den nu föreslagna, icke är Riksdagen värdig att till Kongl. Maj:t afläta. Huru välvilligt stämd jag än är för sjelfva saken, nödgas jag sålunda för min del afstyrka Utskottets hemställan.

Herr Brodén: Om man är sinnad att bifalla detta betänkande eller icke, torde i viss mån bero på den tanke man har om den svenska folkhögskolan: om man anser henne vara en inrättning af högre och varaktigare betydelse för vår svenska folkbildning eller anser henne endast såsom en företeelse för dagen, en öfvergående modesak, således såsom någonting utan varaktigt bestånd och utan samskyldig nytta. Af detta betänkande synes ganska väl, att Utskottet likasom den ärade motionären har den allra fördelaktigaste tanke om svenska folkhögskolan, ty Utskottet säger, att hon afhjelpat ett ganska stort och viktigt bildningsbehof samt att hon slagit frisk rot i nationen och utvecklat sig kraftigt och framgångsrikt, hvarjemte Utskottet fritagit henne från det urartande, som skall vidlåda folkhögskolan i en del andra länder, nemligen att vara en propaganda för vissa religiösa och politiska partiers åsikter. Huru i alla dessa afseenden med vår folkhögskola förhåller sig, är jag icke i tillfälle att med säkerhet bedöma; ty jag känner icke så i grund den svenska folkhögskolan, att jag kan bekräfta eller bestrida hvad Utskottet om densamma uttalat. Under sådant förhållande är

Om lönetursberäkning för lärare vid folkhögskola.
(Forts.)

Om löneturs-
beräkning för
lärare vid
folkhögskola.
(Forts.)

det helt naturligt, att jag tills vidare antager det vara med verkliga förhållandet öfverensstämmande hvad som här blifvit sagdt till samma folkhögskolas förmån, och således anser henne förtjent af att på lämpligt sätt understödjas och uppmuntras. Men icke dess mindre hyser jag mina betänkligheter mot anåttandet af en skrifvelse sådan som den här föreslagna.

Den första af dessa betänkligheter rör det förhållande, som genom den föreslagna lönetursberäkningen skulle uppkomma mellan dem, som egnat sig åt folkhögskollärarekallet, och dem, som inträdt i elementarläroverkets tjenst. Det har af en ärad talare blifvit anmärkt, att något intrång i elementarläroverkslärnarnes rättigheter eller någon orättvisa mot dessa lärare icke skulle uppkomma genom antagande af detta betänkande. Ja, i viss mån är detta sant. De som redan hafva ordinarie tjenst vid elementarläroverket lida i allmänhet ingen förlust derigenom, att folkhögskolelärarne erhålla den nu förordade rättigheten. Något annorlunda blir förhållandet med extra ordinarie. I den mån konkurrensen vid lediga platsers återbesättande ökas, något som torde blifva en naturlig följd af den föreslagna tjänstårsberäkningens beviljande, skola deras utsigter till erhållande af ordinarie plats minskas.

Men äfven för ordinarie lärare vid elementarläroverket kan förslaget i visst fall sägas innebära en obillighet. Såsom bekant, får icke en adjunkt eller kollega, när han befordras till lektor, beräkna sig för lönetur till godo den tid han tjenstgjort såsom kollega eller adjunkt, utan måste, då han inträder på lektorslinien, börja ny lönetursberäkning. Jag kan icke heller finna detta annat än befogadt med afseende på den betydliga skilnad i de prof, som erfordras för en lektorsbefattning och en kollega- eller adjunkts-tjenst. Men enligt det nu föreliggande betänkandet skulle en folkhögskolelärare, som gjort sig kompetent till lärarebefattning vid statens elementarläroverk, om han der erhåller lektorstjenst, få vid löneturen beräkna den tid, han förut verkat vid folkhögskolan, blott han styrker sig hafva bestridit en tjenstgöring, motsvarande lektors vid elementarläroverk, något som han, sådant förslaget nu föreligger, måste tänkas vara i tillfälle att göra. Detta finner jag innebära en stor obillighet, och jag vet icke, hvarföre en folkhögskolelärares arbete skulle uppskattas så mycket högre än en kollegas eller en adjunkts, att en väsentlig förmån tillerkändes den förre, som är de senare förmenad. Om detta missförhållande synes Utskottet också varit medvetet, ehuru Utskottet funnit utväg att trösta sig deröfver. Utskottet säger nemligen: »Å andra sidan torde äfven kunna sägas, att ett bifall till motionärens förslag skulle innebära en orättvisa emot lärarne vid statens elementarläroverk, hvilka derigenom skulle i folkhögskolelärarne erhålla medtäffare om lärareplatserna vid elementarläroverken. Men denna invändning, som torde ega någon giltighet egentligen och endast i fråga om de högre lärareplatserna, eller de s. k. lektorsbefattningarne, förlorar nära nog all betydelse då hänsyn tages till den högre vetenskapliga utbildning, som för dessa lärareplatser är erforderlig.» Utskottet menar väl, att det mycket sälmlan händer, att en man, som egnat sig åt folkhögskolan, söker lektorsplats, därför att för denna plats fordras högre insigter, eller, såsom Utskottet säger, »vetenskaplig utbildning». Det är dock ganska osäkert,

om detta icke ofta nog kan blifva fallet. Om nu föreslagna tjänsteårsberäkning beviljas, skola både folkhögskoleplatserna blifva mer eftersökta, och övergången från dem till tjänst vid elementarläroverket alls icke blifva sällsynt. Icke heller lära de högre kunskapsfordringar, som gälla för erhållande af lektorsbefattningar, lägga betydligare hinder i vägen för en sådan övergång. En person, som aflagt prof för lektorat, men fått stå tillbaka för en mera meriterad medsökande, kan mycket väl finna med sin fördel fullt förenligt att under några år taga anställning vid folkhögskolan för att derefter åter söka befattning såsom lektor vid ett elementarläroverk. Der sådant händer, och det skall kunna hända ofta nog, uppkommer den förut antydda obilligheten. Folkhögskoleläraren medför såsom en merit all den tid han tjänstgjort vid folkhögskolan ända till tio år, under det att en adjunkt eller kollega, som befordras till lektor, ej får räkna sig till godo sin föregående tjänstgöring. Detta folkhögskolelärarnes likställande med lektorerne synes mig vara att gå allt för långt.

Om lönetursberäkning för lärare vid folkhögskola.
(Forts.)

Vidare säger Utskottet, att genom bifall till motionärens framställning »skulle åstadkommas en gagnande vaxelverkan mellan folkhögskolan och elementarläroverken». Det är icke så alldeles lätt att finna hvari denna vaxelverkan skulle bestå; och jag skulle icke kunna göra mig någon rätt föreställning derom, så framt icke Utskottet sjelft på ett ställe i motiveringen yttrat några ord, som här kunna tjena till förklaring. Utskottet säger nemligen: »— — — hvarigenom undervisningsmetoder, enkom använda för folkhögskolan, skulle vinna nödig uppmärksamhet vid elementarläroverken och omvänt». Således skulle denna vaxelverkan hufvudsakligen ligga i undervisningsmetoden, som skulle från den ena arten af läroverk få inflytande på den andra. Att i detta fall fördelen skulle ligga på folkhögskolans sida, är mig temligen klart; det skulle lända henne till gagn att adoptera åtskilligt af det som är utmärkande för undervisningssättet vid elementarläroverken, om hon också derigenom bragtes i fara att förlora sin karakter af *högskola*. Det är ju icke förenligt med en högskolas idé, att man gifver eleverna lexor och deröfver anställer förhör; högskolans undervisning består förnämligast i hållandet af föredrag. Emellertid skulle det icke skada om folkhögskolan något afveke från denna metod.

Hvad elementarläroverken skulle vinna på att upptaga något af det förfaringssätt vid undervisningen, som är öffligt vid folkhögskolan, har jag deremot icke lätt att inse.

Folkhögskolan, för så vidt jag känner henne, meddelar undervisning hufvudsakligen dels genom föredrag, dels genom uppgifter till skriftliga uppsatser, som lärjungarne der hafva att utarbета. Nu är dock att märka att föreläsningssättet är alldeles olämpligt för elementarläroverken. Jag minnes ganska väl huru det tillgick vid gymnasiet under min skoltid — och före den tiden egde i ännu högre grad samma förhållande rum — nemligen att läraren, särskildt i ett sådant ämne som historien, satt hela lärotimmen och föreläste, och lärjungarne fingo dervid antingen i minnet uppfatta det förelästa eller ock anteckna så mycket som kunde medhinnas. Denna metod, som länge, ja allt för länge, användes vid elementarläroverkens högre afdelningar, började slutligen, jag tror omkring år 1830, komma i vanrykte och

Om lönetursberäkning för lärare vid folkhögskola.
(Forts.)

bortlades efter hand; man gick derefter så till väga, att en bestämd lärobok följdes och förhör anställdes med lärjungarne öfver vissa timvis föresatta pensa, sedan de efter behof blifvit af läraren förklarade. Derifrån daterar sig till betydlig del våra elementarläroverks nu varande goda skick.

Hvad den andra delen af folkhögskolans lärometod beträffar, författandet af skriftliga uppsatser, så är den redan införd vid elementarläroverken; der utarbetas af lärjungarne en myckenhet sådana uppsatser öfver allehanda ämnen, som ligga dels inom det dagliga lifvet, dels inom vetenskapens område. Sant är det visserligen att sådana uppsatser som uppsättandet af en förmyndareräkning eller ett kommunalstämmoprotokoll icke förekomma vid elementarläroverken; och jag kan icke heller inse att sådant bör der förekomma, ty detta slag af öfningar, som med rätta drifves vid folkhögskolorna, är icke af något gagn för elementarskolans lärjungar eller för dem lämpligt.

Vidare kan, såsom en ärad talare, för öfrigt vän till betänkandet, redan fästat uppmärksamheten uppå, det föreliggande förslaget icke antagas utan att föranleda betydligt förökade utgifter för statsverket. Det är nemligen klart att, då staten efter hvart femte års förlopp under 20 års tid med 500 kronor höjer aflöningen för en elementarlärares verksamhet, staten, derest det föreliggande förslaget bifölles, komme att för elementarlärarnes aflöning få utbetala en större summa än nu, emedan äfven sådana lärare, som förut arbetat utom elementarläroverken, genast vid sitt inträde inom det samma skulle få åtnjuta den lönetur, hvartill tjänstårsberäkning för den förra verksamheten vid folkhögskolan berättigade dem.

Samme ärade talare sade äfven att det vore en vinst för elementarläroverken att få i sin tjänst anställda personer, som under åratals sysselsatt sig med undervisning, och att detta vore fördelaktigare än att mottaga sådana lärare, som saknade all vana vid undervisning. Jag medgifver detta; men efter hvad de senare årens skollagstiftning visar, kommer numera icke någon att få anställning vid elementarläroverket, utan att förut hafva under det s. k. profäret genomgått en förberedande kurs i elementarundervisning och förvärfvat tillräcklig skicklighet deri. Detta argument förtjenar således icke mycket afseende, särdeles då man tänker på hvad som framhölls af den förste ärade talaren i denna fråga, nemligen att både undervisningsämnen och lärjungarne äro väsentligen olika inom folkhögskolan och elementarläroverken.

Jag vill icke längre uppehålla Kammaren, utan får endast tillägga att, på de grunder jag nu haft äran anförä, det är för mig omöjligt att bifalla det förslag Utskottet nu afgifvit; åtminstone skulle jag önska, att de betänkligheter mot förslaget, som jag i korthet anført, måtte undanröjas, innan jag kan lemna min röst för det samma.

Herr Ola Andersson: Motionären börjar sin framställning med följande erinran: »Inom en jemböfrelsevis kort tid har antalet af de läroanstalter, som benämnas folkhögskolor, stigit till en ej obetydlig siffra; man räknar nu mellan tjugo och trettio sådana skolor i landet. De hafva också slagit frisk rot i den svenska jorden och utvecklat sig

fullkomligen oberoende af de anstalter med samma benämning, hvilka finnas i Danmark och Norge, samt dermed visat sig motsvara ett verklig-^{Om löneturs-beräkning för lärare vid folkhögskola.} igen inom landet befintligt bildningsbehof. Staten har också funnit med sina intressen förenligt att med understöd af offentliga medel bidra till dessa anstalters uppehållande och främjande». Och äfven motionären för sin del har ansett detta välbetänkt. Motionären framställer derjemte förslag om att staten äfven på annat sätt, medelbart, skall främja folkhögskolorna, genom att åt deras lärare bereda förmånen, att för sin tjenstgöring vid folkhögskolan få beräkna lönetur vid statens elementarläroverk. Motionärens hufvudsyfte är således att gagna folkhögskolan. Jag vill också tro, att ett sådant stadgande skall underlätta möjligheten att få lärare vid folkhögskolan, i fall sådant eljest skulle någon gång visa sig blifva svårt. Men det är icke alldeles säkert, att hvar och en som söker plats som lärare vid folkhögskolan, sedan nu ifrågasatta fördel blifvit denna skolas lärare medgifven, alltid skall drifvas dit endast af inre kallelse, håg och lust för saken, liksom det icke heller alltid är säkert att en sådan förmån för folkhögskolelärarne alltid skall bidra till att vid folkhögskolan kvarhålla sådana lärare, som för öfrigt der skulle kunna utföra en välsignelserik verksamhet. Då emellertid ett stort skäl har hjudit mig att biträda motionärens och Utskottets förslag, har jag likväl ansett mig böra uttala de anledningar till tvekan, som jag i detta hänseende hyst.

Ifrån att dessa folkhögskolor i början rönte misstro och motstånd från mängden af dem, som i de allmänna läroverken inhemtat sina kunskaper, har saken sedan dess tagit en förvånande vändning. Man har sett högt uppsatte män sätta sig i spetsen för bildande af sådana skolor; man har sett landstingen bevilja rika bidrag till byggande och anordning i deras helhet af vissa folkhögskolor, hvilka derigenom redan från början försatts i nära nog betryggande ekonomisk ställning. Jag kan icke neka till att dessa betydande uppförfingar från enskildes och landstingens sida till den grad förvånat mig, att jag knappast vetat hvad jag skulle tro om saken. De folkhögskolor, som först bröto sig väg i vårt land, hafva icke varit lika lyckliga, utan måst kämpa med skulder, och ännu i dag hafva på sina ställen enskilda personer nödgats ikläda sig personliga förbindelser för sådana skolor. Jag tror dock icke, att detta har skadat saken, utan att folkhögskolan måhända tvärtom haft godt deraf. Men bland folkhögskolorna hafva, om jag ej misstager mig, någon eller några så anordnats, att landstingen nära nog tagit dem fullständigt om hand. För min del tror jag detta sätt icke vara det rätta eller för den goda saken betryggande, utan i ekonomiskt hänseende, då landstingen genom att tillsätta skolstyrelse eller på annat sätt ingripa med bestämmelser rörande folkhögskolans verksamhet, kan genom en eller annan tillfällig och kanske ej alltid riktig opinion vålla skadliga omkastningar och osäkerhet. Det kan, säger jag, hända, att dessa läroanstalter härigenom i framtiden icke komma att stå på en så viss och säker grund som önskligt vore; och man kan knappast veta huru deras ställning på detta sätt skall framdeles gestalta sig. Detta är måhända ett misstag af mig. I allt fall hoppas jag att, derest några små missförhållanden ega rum i afseende å dessa skolor, man snart skall komma till rätta med saken, och folkhögskolan komma

Om lönetursberäkning för lärare vid folkhögskola. att gå en riktig väg. Emellertid hafva, som sagdt, dessa läroinrättningar, på det hela taget, hittills rönt mycken välvilja.

(Forts.)

Den ärade motionären är själf en kraftig målsman för en af dessa folkhögskolor; men, om jag än haft någon tvekan att uttala i afseende på lämpligheten af hans förslag, så hoppas jag dock att han skall ursäktas mig det, ty min tveksamhet härleder sig åtminstone icke af annat än en allvarlig sträfvan för folkhögskolans bästa. Då, i öfverensstämmelse med en i Utskottets utlåtande åberopad Kongl. kungörelse, inspektionsrätt tillkommer staten öfver privata elementarläroverk, derföre att deras lärare få beräkna sådan lönetur som nu är ifrågasatt för folkhögskolans lärare, så, och ehuru det således tillkommer staten att se till huru i nyssnämnda privata läroverk undervisningen bedrifves, hvilka läroämnen der förekomma och huru de fördelas m. m., tror jag likväl icke, att deraf bestämdt bör följa att staten derföre nödvändigt skall utöfva en liknande inspektion jemväl öfver folkhögskolorna, icke heller att staten derföre nödvändigt skall ingripa i ordnandet af undervisningen i dessa skolor. Om emellertid sådana vilkor skola anses oupplösligt förenade med den begärda lönetursberäkningen för folkhögskolans lärare, så skulle jag för min del vilja afstyrka förslaget. Då ett enskildt elementarläroverk söker denna rätt till lönetur för sina lärare, är det visserligen stadgadt att skolans styrelse skall till Kongl. Maj:t ingifva uppgift om skolans läroämnen, lärometod, lärotimmarnes antal med mera dylikt. Men om sådana uppgifter äfven skola infordras från folkhögskolorna innan den begärda löneturberäkningen beviljas deras lärare, så hoppas jag dock att Kongl. Maj:t icke skall på samma gång främtaga folkhögskolans lärare eller styrelse rättigheten att fritt och otvunget ordna undervisningen. Ty att folkhögskolan må få fritt och utan hämmande band utifrån ordna sin undervisning, är något som hör till dess karakter, och hvilket jag för min del på inga vilkor vill uppföra.

Jag har redan nämnt några betänkligheter mot detta förslag. Det är dessutom så med folkhögskolan — eller bör åtminstone vara så — att dess föreståndare bör vara fästad vid skolan med sådana band, att hans namn och folkhögskolans namn, hans anseende och skolans anseende äro nästan oskiljaktigt förenade med hvarandra. Det kan hända — jag säger dock ej att det skall hända — att genom en sådan anordning som den, att folkhögskolans lärare får klart för sig att han efter några års tjenstgöring vid folkhögskolan gör, ur ekonomisk synpunkt taget, bäst uti att lemna sin plats vid folkhögskolan och i stället ingå vid elementarläroverket, man i detta viktiga afseende, genom bifall till motionen, verkligen kan göra folkhögskolan en otjenst. Deremot tror jag, i likhet med motionären och Utskottet, att elementarläroverket, till följd af den gagnande vevelferkan mellan detta och folkhögskolan, som skulle uppstå genom bifall till motionen, skulle komma att vinna åtminstone fullt ut lika mycket som svarade mot de uppförfingar, som staten genom att medgifva den i fråga varande rättigheten gör.

Man har många gånger — och som jag tror med rätta — hört uppgifvas, huru elementarlärare, som hafva till uppgift att sprida kunskapens ljus bland en stor del af den uppväxande ungdomen i vårt land, ofta äro allt för litet bekanta med de praktiska förhållandena i

lifvet, att de i följd deraf hafva allt för ensidiga åsigter o. s. v. Jag tror derföre att det skulle göra dem godt att komma på landsbygden och tjänstgöra der, se lifvet från olika sidor samt medföra intrycken deraf till elementarläroverken. På detta sätt föreställer jag mig att den föreslagna förändringen kunde komma att lända till största gagn så väl för elementarläroverket som för det allmänna i dess helhet. Härtill kommer det skäl, som hos mig öfvervägt mina betänkligheter och bjuder mig att bifalla förslaget, det nemligen, att folkhögskolan icke kan erbjuda sina lärare en trygg ålderdom.

Jag skall tills vidare inskränka mig till det nu sagda. Jag har nu i korthet framställt mina farhågor i saken och skall sluta med uttalande af den förhoppning, att, äfven om den nu föreslagna åtgärden af Riksdagen och Kongl. Maj:t godkännes, både Regering och Riksdag fortfarande måtte uppmuntra folkhögskolan samt understödja de enskildes bemödanden och befrämja dess ändamål; men att på samma gång högskolan måtte få behålla sitt fria och friska lif, hvilket är ett nödvändigt vilkor för att den skall kunna uppfylla sitt ändamål. Detta fria och friska lif vill jag för min del, att man icke skall beröfva henne.

Herr *Sven Andersson* instämde i Herr *Ola Anderssons* yttrande.

Herr *Linder*: Herr *Talman*! mine Herrar! Den diskussion, som öfver förevarande fråga vid detta tillfälle förts i Kammaren, har för mig varit af synnerligt intresse icke blott för de bidrag den lemnat till ärendets belysning, utan äfven för den ädla ton, som allt från början genomgått de uttalanden, hvilka här förekommit, de må nu hafva varit för eller mot det föreliggande, af mig väckta och af Utskottet tillstyrkta förslaget. Särskildt är jag förslagens motståndare tack skyldig för hvad de anfört, emedan de, oaktadt deras skiligen skarpt måttade och säkert äfven tungt menade invändningar mot förslaget, såsom jag hoppas, i icke oväsentlig mån bidragit till öfvertygelsen om dess riktighet och ändamålsenlighet.

Jag anhåller nu att få till besvarande upptaga dessa invändningar, ehuru jag icke kommer att göra det i den ordning, som de blifvit framställda, allra helst åtskilliga af dem blifvit, efter hvad mig synes, på ett tillfredsställande sätt gendrifna af den talare som, den sjetta i ordningen, haft ordet i denna fråga.

Det torde icke utan skäl kunna påstås, att en undervisningsanstalt gör sig förtjent af allmän både uppmärksamhet och uppmuntran, i samma mån hon tillfredsställer ett erkänt bildningens intresse och hjälper till att fylla ett förefintligt bildningsbehof. Att folkhögskolan, sådan hon i vårt land gestaltat sig, verkligen fyllt och fortfarande söker fylla ett dylikt behof, likasom hon äfven lyckats tillvinna sig ett mer eller mindre kraftigt, offentligt deltagande, det är, såsom jag i min förevarande motion påpekat, en känd omständighet. För betryggande af sitt fortbestånd och för bevarande af en helsosam kontinuitet i sin verksamhet bör väl folkhögskolan alltså kunna påräkna samma välvilliga tillmötesgående från det allmännas sida, hvaraf andra med henne jämbördiga eller åtminstone jemförliga undervisningsanstalter haft att glädja sig. De enskilda elementarläroverken t. ex. hafva, såsom äfven under

Om lönetursberäkning för lärare vid folkhögskola.
(Forts.)

Om löneturs-
beräkning för
lärare vid
folkhögskola.
(Forts.)

diskussionen blifvit påpekadt, genom Riksdagens eget initiativ och Kongl. kungörelsen den 29 Maj 1874, kommit i åtnjutande af den förmån, att vid dem anställd lärare, som genom undergången profärskurs samt af lagdt godkändt undervisningsprof uppfyllt nödiga kompetensvilkor för anställning vid offentligt läroverk, må, vid befordran till adjunkts-, kollega- eller lektorsbefattning vid sådant läroverk ega att för framtida lönetur räkna sig till godo den tid han tienstgjort såsom lärare vid enskildt läroverk, så framt hans förenämnda tienstgöring varit väsentligen lika med adjunkts, kollegas eller lektors tienstgöring vid statens läroverk; dock att tiden för sådan lönetursberäkning icke får öferskrida tio år. Denna förmån är icke oväsentlig. Ty i kraft af denna kunna de enskilda läroverken påräkna att få för längre tid behålla hos sig utmärkta lärareförmågor, på samma gång de under en sådan längre tids användande af samma undervisarekrafter vinna stadga och säkerhet i fullföljande af sin arbetsplan, eu omständighet, hvars stora vikt för framgången af ett läroverks bemödande att uppfylla sitt ändamål, är af all undervisningserfarenhet nogsamts vitsordad. Denna förmån innebär emellertid för de i fråga varande läroverken en större handräckning än den uppoffring för staten, hvarigenom förmånen beredes, emedan staten härmed kan sägas mera erkänna än direkt understödja läroverket. Såsom påpekadt blifvit, kommer nemligen en lärare vid ett enskildt läroverk icke i åtnjutande af denna lönetursberäkning för längre tid än högst tio år. Vinner han under denna tid eller vid dess utgång anställning vid ett statens läroverk, så äro hans kraft och hans skicklighet långt ifrån förbrukade; tvärtom måste de i regeln anses vara så stadgade, att den högre lön, som en sådan lärare vid inträdet i statens läroverk då erhåller, mer än tillräckligt uppväges af den mogna erfarenhet, som från hans fortsatta lärareverksamhet kommer statsläroverket till godo.

Då denna lönetursberäkning således är en ganska viktig förmån för det läroverk, hvilket deraf kommer i åtnjutande, på samma gång hon ej tillskyndar staten någon vare sig känbar eller ersättningslös uppoffring, så framställer sig helt naturligt den frågan: är icke äfven folkhögskolan med afseende å denna förmån förtjent att ställas vid sidan af de privata läroverken? För min del vågar jag besvara denna fråga med ett bestämdt ja. Elementarläroverket har, som bekant är, till uppgift att grundlägga den mera djupgående humanistiska eller reala bildning, hvilken är oundgängligen nödvändig för hvar och en, som skall verka på samhällsområden, der högre vetenskaplig eller teknisk skicklighet, der kyrklig, pedagogisk och administrativ eller annan dermed jemförlig fackkunskap erfordras. Det läroverket tjenar alltså ett högt och oafvisligt samfundsändamål. Folkhögskolan åter afser att i nutidens allmänna bildningssfer införa unga män af landtbefolkningen, hvilka till följd af hos oss rådande både politiska och ekonomiska förhållanden äro påräknade eller åtminstone hafva i utsigt att mer eller mindre verksamt deltaga eller ingripa i vårt lands offentliga angelägenheter så väl inom kommunen som statsamhället. För fullgörandet af sådana värf erfordras en bildning, som väsentligen öfverstiger hvad folkskolan kan åstadkomma och som derjemte för sjelfva hibringandet fordrar en i viss mån annan form och ordning än den för elementarläro-

verket erforderliga. Man måste således medgifva, att folkhögskolan numera är att anse såsom i sin art lika vigtig och betydelsefull för vår samhällsutveckling som elementarläroverket, så mycket mera som hon under sin jemförelsevis korta tillvaro hos oss visat sig hafva både lust och kraft att uppfylla de fordringar, hvilka kunnat ställas på henne. Dermed har jag dock ej velat säga, att hon icke är i behof af ytterligare och större utveckling än hon för närvarande eger; men hvad hon redan verkat, utvisar tillräcklig lifskraft för att kunna på henne bygga berättigade förhoppningar i detta hänseende. Folkhögskolan är sålunda i vigt och betydelse jemförlig med elementarläroverket, och hon är i det hänseendet likställd med det enskilda elementarläroverket, att hon har karakteren af att vara en privat läroanstalt. Men hvem vill då fränkänna henne anspråket på att från statens sida röna en lika uppmuntrande behandling som ett sådant elementarläroverk?

Utaf hvad jag nu yttrat och som icke torde kunna med fog jäfvas, framgår att, om staten vill vara konsekvent och rättvis, den lönetursberäkning, som är medgifven lärare vid privata läroverk, också bör medgifvas lärare vid folkhögskolor.

I anledning af hvad jag i motionen andragit och Utskottet i sin motivering anført, har under öfverläggningen blifvit anmärkt, att det skulle vara en ohjelpigt stor skillnad mellan elementarläroverk och folkhögskola både i afseende å organisation och arbetssätt. Det vore derfore ej värdt att i lagstiftningsväg ställa så till, att dessa båda slag af undervisningsverk komme i den beröring med hvarandra, som blefve följderna deraf, att lärare vid det ena kunde utan svårighet övergå till det andra och tvärtom. Ja — undervisningssättet vid elementarläroverket skulle icke hafva gagn utan snarare skada af undervisningssättet i folkhögskolan och tvärtom; folkhögskolan och elementarläroverket vore hvarandra så olika både till undervisningens uppgift och beskaffenhet, att en beröring dem emellan icke kunde på något sätt gagna dem; följaktligen icke heller den beröring, som skulle härflyta deraf, att föreskrifterna i Kongl. förordningen den 2 Maj 1874 tillämpades på lärarne vid folkhögskolan. Alla dessa invändningar synas mig härröra från den föreställningen, att elementarläroverket och dess undervisning är något för sig på en gång afslutadt och afstängdt — ett slags pedagogiskt skrå, hvars privilegierade och privilegiäbehöfvande ställning hvarken tillåter sig sjelf att åt andra meddela eller tål att från andra mottaga något inflytande. Att likväl en så beskaffad åsigt, märkligt nog här i afton uttalad från ett par håll, nu mera måste anses såsom föråldrad, derom vittnar just den kraftiga utveckling, hvori undervisningen vid våra elementarläroverk för närvarande är stadd, en utveckling, hvilken bland annat beror just på de incitament, som ett villigt och omtänksamt aktgifvande på det efterföljansvärda i lärometoder och undervisningserfarenheter från andra didaktiska områden än elementarläroverkets eget medfört och gjort fruktbärande.

Undervisningen vid folkhögskolorna och elementarläroverken lär sålunda — att döma efter ofvan nämnda uttalanden — vara oförsonligt olika. Undervisningen i folkhögskolorna skulle bestå uteslutande af »föredrag och skriftliga uppgifter» och vid elementarläroverken, så vidt jag rätt uppfattade den ärade talarens yttrande, af »förhör», ehuru

Om lönetursberäkning för lärare vid folkhögskola.
(Forts.)

Om löneturs-
beräkning för
lärare vid
folkhögskola.

(Forts.)

han dock medgaf, att äfven skriftliga uppgifter der brukade förekomma. Förhållandet torde likväl vara det, att, om våra elementarläroverk nu förete en ståndpunkt af högre utveckling och gifva vittnesbörd om större växtkraft än i närmast förgångna tider var fallet, detta beror derpå, att lärarne numera icke äro några förhörsmaskiner, utan äro *undervisare*. Undervisningen vid folkhögskolorna och undervisningen vid elementarläroverken kunna utan tvifvel draga gagn den ena af den andra. Om det således, långt ifrån att vara farligt, snarare måste anses gagneligt för elementarläroverket, om det komme i tillfälle att begagna sig af lärarekrafter, som blifvit öfvade och pröfvade i folkhögskolans tjänst, så faller det väl af sig sjelft, att folkhögskolan har mycket att lära af sin äldre, erfarnare och mera djuplärda syster, elementarläroverket. Men deraf följer ock alldeles tydligt, att det måste vara till gagn för båda slagen af läroverk att komma just i en sådan beröring med hvarandra, som här är i fråga. Ty, märkom det väl, mine Herrar, folkhögskolornas här i fråga varande lärare måste vara så beskaffade, att de ega kompetens till lärarebefattning vid statens elementarläroverk. Följaktligen kan man icke, såsom den ärade talaren gjorde, hvilken i början af denna diskussion hade ordet, påstå, att folkhögskolan och elementarläroverket äro så skilda, att man om dem måste säga: hvar sak för sig, annars går det icke. Den beröringspunkt härutinnan, som ligger i lika beskafad kompetens, är af väsentlig betydelse och icke att förbise.

Man har också invändt, att, om man skulle medgifva lärarne vid folkhögskolorna rätt till en sådan lönetursberäkning, som här är i fråga, man derigenom skulle sätta dem i en så fördelaktig ställning, att detta skulle vara till men för lärarne vid elementarläroverken; och Utskottet har till och med i någon mån velat medgifva detta. Jag tillstår, att jag icke riktigt förstår denna invändning. Ty det är väl alldeles uppenbart, att elementarläroverkens lärare icke i något hänseende kunna få vare sig sänre lön eller vanskligare ställning, derigenom att man sätter folkhögskolan i tillfälle att för längre tid qvarhålla sina lärare. Det är omöjligt att kunna påstå något sådant. Tvärtom kan ju, under förutsättning att detta förslag vinner bifall, en lärare vid elementarläroverket, om han dertill har håg, förmåga, skicklighet och kunskaper, från elementarläroverket mottaga anställning vid folkhögskolan utan att förlora den rätt till lönetursberäkning, som han haft vid elementarläroverket. Han kan således till en tid, der omständigheterna så medgifva, på ett bättre sätt än hittills tillgodogöra sig den pedagogiska öfverlägsenhet, hvaraf han till äfventyrs kan vara i besittning. Om äfven årsarfvodena vid folkhögskolan gemenligen ställa sig något högre än årslönerna i de lägre lönegraderna vid elementarläroverken, behöfver väl icke elementarläraren deraf lida brist, i fall han i öfrigt har en lön, som kan anses i och för sig nöjaktig. Det är således temligen tydligt, att elementarläroverkens lärare icke häraf böra kunna blifva lidande. Skälet till att en lärare vid folkhögskolan har ett arfvode, som vanligen öfverstiger en lägre adjunkt-lön vid elementarläroverket, är gemenligen det, att folkhögskolan måste se sig om efter de bästa lärarekrafter, som stå henne till buds. Detta gäller framför allt om folkhögskolans föreståndare, på vars personliga duglighet, på hvars nit

och skicklighet stuart sagdt hela skolans bestånd och framtid hvilat. Det är också naturligt, att folkhögskolan ej alltid kan hafva så lätt som elementarläroverket att skaffa sig fullt skickliga lärare. En lärare vid folkhögskolan har icke, i likhet med elementarläroverkläraren, i och med aftalet om sin anställning vissheten om anställningens fortvaro för hela den tjänstedugliga delen af sitt lif gifven och tryggad. Elementarläroverkläraren har fast anställning, men folkhögskoleläraren kan på grund af läroanstaltens organisation icke få någon sådan. Han antages på ett eller några få år i sender.

Om lönetursberäkning för lärare vid folkhögskola.

(Forts.)

Det har också blifvit yttradt, att, om folkhögskolan kommer i åtnjutande af den föreslagna lönetursberäkningen för sina lärare, hon derigenom skulle, ifrån att hittills hafva varit fri och oberoende, hädanefter riskera att komma i ett farligt beroende, i ett slags trälldom under staten, hvilken möjligen kunde falla på den tanken att vilja utöfva en inspektion eller annat obehörigt öfverinseende öfver folkhögskolan och dess sätt att sköta sig. Vid denna invändning är icke att fästa stor vikt, derest man icke är af den åsigten, att allt hvad som kommer i beröring med staten derigenom skall utsättas för hvarjehanda äfventyranden, och på sistone råka i olycka. Denna åsigt kan jag emellertid icke gilla eller dela. Jag anser staten vara god nog att både vilja och kunna på ett riktigt och ädelt sätt häfda och främja för sig gagneliga och önskvärda intressen. Och det är statens intresse att bereda bildning åt så många som möjligt af dess medlemmar. För öfrigt kunna vi hemta lärdom af hvad som i detta hänseende hittills skett. Det finnes inspektion vid folkskolorna och elementarläroverken. Har lifskraften hos dessa undervisningsanstalter derigenom blifvit i någon mån nedsatt? Nej, icke så vidt jag sett. Staten lemna ju redan nu åt folkhögskolorna penningeunderstöd; har nu detta i någon mån gjort intrång på deras frihet? Icke så vidt jag vet. Är man rädd för att staten skall utöfva något slags inspektion öfver folkhögskolan, då bör man ock vara rädd för att taga emot penningeunderstöd, ty staten är ju oförhindrad att såsom bestämdt vilkor för sådan understöd föreskrifva inspektion eller öfvervakande af folkhögskolans verksamhet. Malmöhus läns landsting har åtminstone funnit sig oförhindradt att såsom vilkor för det anslag det lemnat folkhögskolorna i länet föreskrifva just inspektion genom tillsyningsmän, som landstinget utser. Men hyser man icke en sådan farhåga, anser jag verkligen icke, att man bör hysa betänkligheter vare sig för folkhögskolans frihet eller dess framtid, då ju folkhögskolestyrelserna i allmänhet äro så sammanfattade, att de böra vara i tillfälle att häfda sin frihet och självbestämningssätt.

Jag skulle vilja, med Kammarens tillåtelse, taga mig friheten att fästa uppmärksamheten på en annan omständighet. I denna Kammarer hafva i symnerhet på senare åren, såsom det knappast torde hafva undfallit någon, röjt sig mer och mer allt annat än fägningsamma tecken till schism mellan sådana politiska krafter, hvilka tjena såsom organ för ett nu i mycken vaksamhet varande klassintresse, och sådana, som icke vilja obetingadt ställa sig till detta intresses förfogande. Det är icke min mening att härmed i något hänseende klandra hvad som skett och sker; sannolikt skall ock en framtid komma att mera söka

Om löneturs-
beräkning för
lärare vid
folkhögskola.
(Forts.)

utreda och förklara än vare sig prisa eller tadla de åsigter och be-
vekelsegrunder, som nu äro i rörelse för att i mer eller mindre väsent-
lig mån omgestalta åtskilliga af våra samhällsförhållanden. Men om
ett, borde vi, mine Herrar, så synes det mig, kunna vara ense; och det
är att vi i denna fråga befinna oss på ett område, der vi utan kom-
promiss kunna räcka hvarandra handen till enig samverkan för en god
sak. Ty här befinna vi oss på ett område, som är på en gång neu-
tralt och i hög grad framtidsvigtigt. Det är neutralt i den mening,
att det icke tjenar något partis, utan fosterlandets hela och odelade
intresse. Ty om strålarne af bildningens ljus falla på ett större eller
mindre område af ett land, inom större eller mindre kretsar bland ett
folk, så kommer deraf välsignelse för hela detta land, för hela detta
folk. Det är också, säger jag, framtidsrikt i så måtto som folkhög-
skolan har att vårda och utveckla krafter, hvilka i sin tid och i sin
mån skola inträda såsom en förädlad och derigenom också helsosam
insats i det arbete, för hvilket vi här äro samlade, ett arbete, hvarom
skilda samhällsklasser icke böra splittra utan förena sig.

Det är mitt hopp, att de åsigter, jag här uttalat, skola delas af
Andra Kammaren och derföre vågar jag för min del hemställa om bi-
fall till hvad Utskottet föreslagit.

Herr Ehrenborg: Blott ett par ord!

Jag beklagar att från det lugn och den värdighet, hvarmed öfver-
läggningen i denna fråga förts, dock har skett ett litet afsteg, som var
righadt mot mig personligen. Jag skulle gerna i all tysthet hafva böjt
mig för den »disciplinära tukt», som Utskottets ledamot Herr Bruhn
funnit mig behöfva, derest denna hade grundats på hvad jag verkligen
hade sagt. Men då han behagat till Kammarens protokoll lägga i min
mun två yttranden, som fullkomligt stå i strid med hvad jag verkligen
sagt, så nödgas jag till samma protokoll upplysa, att hvad han på-
bördat mig icke är med sanning öfverensstämmande.

Det ena, som kan vara af mindre betydelse, var att jag skulle
påstått att Utskottet tagit motionärens auktoritet till hjälp för att
dermed fylla den brist på skäl, som vidläder *detta betänkande*. Der-
om har jag icke talat, utan det jag i förbigående yttrade var, att mo-
tionärens auktoritet möjligen fått utgöra en fyllnad i de skäl *motio-
nären sjelf* anført för sin motion. Detta kunde en Utskottets medlem
omöjligen hafva skäl stöta sig på, då motionären sjelf icke stött sig
derpå, och då jag för sagda auktoritet uttalat samma vördnad, som
jag förutsatt hos Utskottet.

Det andra mig personligt mera rörande yttrande af samme talare
var, att jag i mitt förra anförande skulle hafva talat om egen sakkun-
skap. Jag har alls icke i mitt anförande talat om någon min sakkunskap,
utan om den kannedom jag hade om en folkhögskola i min hemort
och den erfarenhet man der gjort, att det icke varit någon brist på
sökande. En dylik förvrängning är icke tillräckligt fin för att försvara
sin plats, äfven om den kommer från den mest förhoppningsfulle fram-
tidsman och rigtas emot den, som i likhet med mig är stadd i nedgående,
hvarföre jag ansett mig berättigad att till protokollet tillbakavisa den-
samma.

Herr Granlund: Jag kan icke anse det vara annat än en gärd af rättvisa att tilldela de män, som egna sin tid åt folkhögskolans tjänst, rättighet att räkna lönetur vid statens läroverk. Det är nemligen alldeles odisputabelt, att det fordras en utmärkt förmåga för att förestå en folkhögskola, der undervisningen bibringas på helt annat sätt än vid elementarläroverken. Det är icke allom gifvet att genom föredrag bibringa fullvuxna elever kunskaper; alla lärda män äro icke lämpliga att förestå folkhögskolor, der undervisningen, om jag så får säga, skall bibringas mera praktiskt.

Om lönetursberäkning för lärare vid folkhögskola.
(Forts.)

Genom en sådan bestämmelse, som den nu ifrågasatta, tror jag att både folkhögskolan och elementarläroverken skulle vinna. Folkhögskolan skall derigenom lättare få duglige lärare; få folkhögskolelärare skola då snart komma att finnas, som icke genomgått profår vid elementarläroverket. Jag tror att detta sistnämnda förhållande icke skall skada, utan tvärtom mycket gagna folkhögskolan. Icke heller kan det på något sätt vara till elementarskolans nackdel, om dess lärare vid sin anställning i skolans tjänst redan ega många års erfarenhet i lärarekallet och förut öfvat sig i att bibringa en mera praktisk och lefvande undervisning åt vuxna elever i folkhögskolan. Dessa lärare skola vid folkhögskolan förvärfva sig en nyttig lifserfarenhet, som sedan kommer elementarläroverken till godo, om de der vinna anställning. Då således både elementarläroverken och folkhögskolan kunna af den nu föreslagna bestämmelsen hemta det största gagn, så vill jag med min röst bidraga till antagandet af Utskottets förslag. Men då, såsom någre talare framhållit, det skulle medföra en orättvisa, om lärare vid elementarläroverken och folkhögskolorna skulle få räkna samma lönetur, emedan de sistnämnde icke hafva så lång arbetstid på året som de förre och författningen föreskrifver, så tror jag att en återremiss för ändring i sådant syfte, att tjänsteåret för folkhögskoleläraren beräknades till lika många arbetsveckor som det för elementarlärarne uppgår till, skulle vara lämplig, hvarföre jag vill förena mig med dem, som yrkat återremiss.

Herr Lyth: Då saken redan blifvit af flere talare sedd från så många olika sidor att det torde vara svårt att tillägga något nytt, behöfver jag icke vara mångordig. Jag ber derföre endast att få nämna för Kammaren, att det enda skäl för afslag till framställningen, som synts mig ega giltighet, var den farhåga som uttalats för den inspektionsrätt öfver folkhögskolorna, som, i fall Utskottets hemställan blefve Riksdagens beslut, skulle tillfalla regeringen. Då Utskottet i klämman af betänkandet hemställt, »att Riksdagen skulle i skrifvelse till Kongl. Maj:t hemställa, att lärare vid folkhögskola, som uppfyllt vilkoren för kompetens till lärarebefattning vid statens elementarläroverk, må, derest han vinner anställning vid statens elementarläroverk, få räkna lönetur, på sätt för lärare vid enskilda läroverk är bestämdt», ber jag, för att lugna dem som frukta något sådant, att få ändra klämman med ett par ord, som jag tror skola vinna Kammarens bifall. Jag vill sätta in orden: »i hufvudsaklig öfverensstämmelse med», i stället för orden: »på sätt» för lärare vid enskilda läroverk enligt Kongl. kungörelsen den 29 Maj 1874 är stadgad». Genom ett sådant tillägg anser jag

*Om löneturs-
beräkning för
lärare vid
folkhögskola.
(Forts.)*

att man både skulle kunna undvika en återremiss och, på sätt Herr Bruhn nämnt, åt regeringen inrymma den frihet, den behöfver för att i tillämpliga fall meddela åt lärarne vid folkhögskolan den rätt, som här är i fråga. Hvad Herr Abraham Rundbäck nämnde om den olika arbetstiden vid folkhögskolan och elementarläroverket, tror jag deremot icke vara af någon särdeles betydelse, ty, om man vill räkna undervisningstimmarne i stället för undervisningsveckorna, tror jag, lika med Herr Bruhn, att lärarne vid folkhögskolan under de sex månader, undervisningen derstädes pågår, hafva fullkomligt lika mycket arbete som lärarne vid elementarläroverken, i synnerhet om man betänker att de förre behöfva vida längre tid än de senare att bereda sig för undervisningen, samt äfven om aftnarne äro upptagna, om också icke af undervisning, dock af samtal med lärjungarne. Herr Hedin uttryckte nyss sitt missnöje med det uttryckssätt Utskottet begagnat, då det sagt att det förtroende våra folkhögskolor vunnit till en del skulle bero derpå, att de icke urartat, såsom förhållandet varit med dessa skolor i våra grannländer. I likhet med Herr Bruhn medgifver jag gerna att det kunnat vara onödigt att införa dessa ord i motiveringen; men jag påstår likväl, att de äro sanna och då försvara de också sin plats. Då för öfrigt så väl under diskussionen som i betänkandet hänvisats till förhållandena utomlands, har jag för min del icke kunnat föreställa mig att detta uttryck skulle kunnat såra ens ett så fint öra som Herr Hedins. Vidare har emot Utskottets betänkande anmärkts, att Utskottet icke ens satt i fråga att dess förslag, om det vunno framgång, skulle innebära någon orättvisa emot lärarne vid elementarläroverken. Utskottet har visat att så i allmänhet icke kan blifva förhållandet, men tillika medgifvit, att det möjligen kan inträffa med afseende å lektorsbeställningarne. Med afseende å dessa anser också jag, att det kan blifva ett slags intrång för elementarläroverkslärarne, om lärarne vid folkhögskolan få beräkna lönetur i likhet med dem; ty, om en folkhögskolelärare och en lärare vid ett elementarläroverk på en och samma gång söka en lektorsbefattning vid ett af statens läroverk, torde man i de flesta fall, under förutsättning att bådas kunskaper äro lika stora, gifva den förre företrädet. och då har han med sin högre lön genom denna tjänsteårsberäkning erhållit ett företräde framför den senare. För öfrigt har jag icke mycket att tillägga, men tror för min del att, om man icke betraktar saken från principiell synpunkt, utan endast ser på den praktiska tillämpningen, en sådan förändring som den nu föreslagna skall blifva till stort gagn för så väl folkhögskolan som elementarläroverket.

En talare har sagt, att den nu ifrågasatta förändringen icke för närvarande vore af behöfvet påkallad. I anledning af detta yttrande ber jag att för Kammaren få nämna, att, enligt hvad jag har mig bekant, finnas på många ställen skicklige folkhögskolelärare, hvilka måhända dels på grund af det särdeles tränga arbetet känt sig uttröttade deraf, och dels på grund af den osäkra framtid de skulle gå till mötes, om de kvarstannade såsom folkhögskolelärare, känt sig modfälda och nedtyngde af sitt arbete. För öfrigt kan jag icke tycka att det är underligare, om lärarne vid våra folkhögskolor få räkna lönetur i likhet med elementarlärarne, än att dessa senare få räkna presterliga

tjensteår. Hur man ser saken, kan jag således icke finna att i förslaget skulle ligga någon orättvisa eller fara, utan tvärt om tror jag att det skulle lända både till folkhögskolans och elementarläroverkens nytta. För den händelse jag skulle finna något understöd inom Kammaren, ber jag få framlägga ett sådant förslag, som jag nyss nämnde, hvarom jag således hos Herr Talmannen anhåller om proposition.

*Om lönetvå-
beräkning för
lärare vid
folkhögskola.*

(Forts.)

Herr Torpadie: Då min högtärade vän, Herr Ola Andersson, begärde ordet, hade jag hoppats att, när han slutade sitt föredrag, blott behöfva förklara, att jag instämde, för att derigenom tillkännagifva min ståndpunkt i frågan, såsom varande på det hela densamma, som hans. Men jag fann likväl nödigt att förbehålla mig att yttra min egen mening i vissa fall. Jag reserverar mig nemligen mot hans resonnement om landstinget, att dess inflytande icke skulle vara det bästa på folkhögskolan. Jag föreställer mig deremot att landstinget både kan och bör vara folkhögskolans naturlige målsman; och jag är färdig uttala den åsigt, att jag icke kunnat finna några skadliga följder deraf, att folkhögskolan vid flera tillfällen blifvit af landstinget ihågkommen med rikliga bidrag.

Sedar jag inlagt denna lilla reservation mot Herr Ola Anderssons anförande, ber jag att få gifva till känna, att jag delar så väl hans forhågor mot förslaget, som hans förhoppningar att det skall vinna framgång. Då jag anser de senare vara öfvervägande, skall jag också bifalla förslaget, i tro att derigenom bereda nytta åt dessa folkhögskolor, åt hvilka jag så varmt och innerligt önskar framgång, hufvudsakligen derföre, att de synas mig vara ett synnerligen talande bevis på den kärlek till bildning och vetande, som så synnerligen utmärker vårt folk.

Herr Brodén: Herr Talman, mine Herrar! Jag beklagar, att jag i denna fråga fortfarande måste vara af en annan åsigt än den ärade motionären, med hvilken jag så mycket hellre skulle önska att kunna instämma, som han sjelf under en icke obetydlig följd af år bestridt lärarekallet, om än på ett högre stadium än elementarläroverket och folkhögskolan, och otvifvelaktigt är en i undervisningsfrågor särdeles sakkunnig man. Då likväl min erfarenhet af elementarlärarekallet och min uppfattning af elementarläroverkets förhållande till andra läroanstalter förmäna mig att bifalla detta betänkande, anhåller jag att för en kort stund få upptaga Kammarens tid med granskning af ett och annat, som den ärade motionären nyss yttrat. Sjelf skall han minst af alla förtycka mig det.

Motionären lägger en synnerlig vikt vid beredandet af vaxelverkan mellan elementarläroverket och folkhögskolan. För min del tror jag icke att en sådan vaxelverkan kan vara af någon betydelse. Alla undervisningsanstalter hafva utan tvifvel ett stort, gemensamt mål, det är bildning. Derföre måste de också i sätt och utväg att förverkliga detta mål hafva flera eller färre drag gemensamma. Men å andra sidan dela de sig i vissa från hvarandra skilda grupper, allt efter det särskilda bildningsmål, som genom dem skall uppnås. En sådan grupp är elementarläroverket, som har till uppgift att, ofvanom folkskolan, bibringa elementen af allmänt vetande till det mått, att ynglingen efter

Om lönets-
beräkning för
lärare vid
folkhögskola.
(Forts.)

att hafva genomgått en fullständig kurs är mogen för studier vid universitet, teknisk högskola, militärskola, eller i allmänhet mogen att sköta studier på egen hand. Derföre förekommer också inom elementarläroverket en mångfald olikartade läroämnen, sådana som äro behöfliga för blifvande embetsmän eller vissa yrkesmän, prester, jurister, läkare, militärer, ingenjörer m. fl. Folkhögskolan åter har till uppgift att åt en särskild klass af medborgare, unga jordbrukare, bereda tillfälle att förvärfva en närmare kännedom om fosterlandet och dess förhållanden samt vinna nödig underbyggnad för utförandet af vissa politiska eller kommunala förtroendeuppdrag, som en gång kunna komma att åt dem lemnas. Den allra största delen af elementarläroverkets undervisningsämnen förekommer derföre icke i folkhögskolan; latin, grekiska, tyska, franska, engelska, teologi, filosofisk propedeutik m. m. äro för henne alldeles främmande, och med elementarläroverket har hon icke mycket mer gemensamt än studiet af svenska språket, svenska historien och möjligen naturläran. Då så är, kan väl betviflas om, i afseende på studierna, en vaxelverkan mellan de begge arterna af läroanstalter har någon betydelse.

Den tid är förbi, säger motionären, då elementarläroverket betraktades såsom en inom sig slutet anstalt, ett »skrå». Fullkomligt sant. Men följer väl deraf, att detta läroverk behöfver genom en särskild åtgärd sättas i vaxelverkan med folkhögskolan, eller komma i närmare beröring med henne för att frigöra sig från möjligen ännu vidlådande skrämessighet? Jag tror det icke. Nu mera tränger lifvet af sig sjelft med oafvislig kraft in på läroverket och tillvinner sig af dess alumner en uppmärksamhet och ett intresse, hvilket man någon gång kunde önska vara mindre lifligt. Läroverksstadens och provinsens frågor för dagen, ja äfven Riksdagens förhandlingar äro i allmänhet väl kända och blifva icke sällan med stort deltagande diskuterade inom ynglingakretsarne. I en tid, som vår, då lättade kommunikationer och tilltagande utbredning af pressens alster skyndsamt sprida underrättelser och ideer från ort till ort, behöfver man icke ens om elementarläroverket frukta, att det skall sakna inflytelser utifrån och blifva utan intresse för allt annat än sig sjelft.

Vidare medgafs, att utarbetandet af skriftliga uppsatser fått ett rum inom elementarläroverket. Verkliga förhållandet är dock, att det skriftliga arbetet icke blott får vara med i elementarundervisningen, utan der intager en plats, som man kunde kalla dominerande. Jag klandrar ej detta, men vill blott erinra, att, då ifrån 4:de klassen allt upp till 7:de, utom öfersättningar till främmande språk, skriftliga uppsatser i allehanda ämnen af lärjungarne utarbetas, af vederbörande lärare genomgås och rättas, så står i detta afseende elementarläroverket visst icke efter folkhögskolan eller har något af henne att lära. — I sammanhang härmed torde det tillåtas mig besvara ett yttrande af Utskottets ärade ordförande. Han nämnde nyss, att folkhögskolelärarne äro så upptagne af arbete, att de icke ens hafva aftnarna lediga; de måste då förbereda sig till förestående lektioner. Hafva då elementarlärarne mindre trägen sysselsättning, eller kunna de friare än folkhögskolans män disponera den tid, som är öfrig efter de offentliga lärotimmarnes bestridande? Långt derifrån. Efter 4 till 5 timmars

daglig tjenstgöring på lärorummet förestår elementarläraren det dry-
 gaste och i allmänhet mest själströttande arbetet med korrigerandet
 af lärjungarnes skripta. För att få detta arbete i behörig tid färdigt
 måste han mången gång taga natten till hjälp. Jag vet detta af 36-
 årig lärareerfarenhet.

*Om löneturs-
beräkning för
lärare vid
folkhögskola.
(Forts.)*

Slutligen ber jag att få tacka den ärade motionären för de vackra
 och varma ord han yttrat om den svenska folkbildningen och denna
 bildnings stora betydelse för vårt nationella sjelfbestånd och framåt-
 gående. Jag kan icke utan rörelse erinras derom, huru det lilla svenska
 folket, just derigenom att det haft vägen till kunskap och ljus fri och
 öppen för alla sammanhållsklasser, utan åtskilnad, och äfven vetat att
 klokt begagna denna väg, kunnat icke blott upprätthålla sin sjelfstän-
 dighet, utan också eröfra sig ett framstående rum bland verdens kultur-
 folk. Och vore det tillståndigt att här profetera, skulle jag våga säga,
 att så länge vi med trohet fortgå på samma väg, skall den heders-
 platsen icke varda oss fräntagen.

Folkhögskolan, så vidt hon är organet för ett särskildt slag af
 folklig bildning, förtjenar utan all fråga sitt erkännande och sitt under-
 stöd. Sådant har, äfven ifrån statens sida, icke uteblifvit, och jag skulle
 gerna unna henne ytterligare uppmuntran, blott den icke gifves i en
 form, som kan lända till olägenhet för elementarläroverket och möjligen
 äfven för folkhögskolan sjelf.

Härmed var öfverläggningen slutad. Derunder hade yrkats dels
 bifall till Utskottets hemställan i oförändradt skick, dels bifall till samma
 hemställan med den förändring Herr Lyth föreslagit, dels återremiss,
 dels ock slutligen att Utskottets hemställan måtte afslås. Efter upp-
 tagande af dessa meningar, gaf Herr Talmannen enligt dem propositio-
 ner samt förklarade sig anse röstöfvervigt förefinnas för bifall till Herr
 Lyths ändringsförslag. Votering blef emellertid begärd och företogs,
 sedan till kontraposition antagits yrkandet på afslag, enligt en nu
 uppsatt och af Kammaren godkänd omröstningsproposition, lydande
 sålunda:

Den, som bifaller hvad Första Tillfälliga Utskottet hemställt i Ut-
 lätandet N:o 5 med den af Herr Lyth föreslagna förändring, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har Kammaren afslagit Utskottets hemställan.

Voteringen utföll med 45 ja mot 57 nej; varande alltså Utskottets
 hemställan afslagen.

§ 2.

Förekom till afgörande Andra Kammarens Första Tillfälliga Ut-
 skotts utlåtande N:o 6 (i samlingen N:o 20), i anledning af väckt för-
 slag om tillsättning af presterliga tjänster vid regala pastorat.

*Om tillsättning
af presterliga
tjänster vid re-
gala pastorat.*

Om tillsättning
af presterliga
tjänster vid re-
gala pastorat.

(Forts.)

Herr *Ake Andersson* hade i sin motion, N:o 119, föreslagit:
»det Riksdagen täcktes i underdånig skrifvelse till Kongl. Maj:t hemställa: att, då vid regala pastorat minst tre fjerdedelar af de afgifna rösterna, efter hufvudtal räknadt, tillfallit en prestman, som till tjänsten är kompetent och mot hvilken ingen officiell anmärkning, vare sig mot lära, lefverne eller pastoralverksamhet förekommit, Kongl. Maj:t derå täcktes vid utnämningen *egna en synnerlig uppmärksamhet*, äfven om den valde icke skulle finnas i år och meriter med sina medsökande jemförlig.»

Beträffande nämnda motion, hade Utskottet i förevarande Utlåtande hemställt:

att motionen måtte lemnas utan afseende.

Ordet begärdes af

Herr *Ake Andersson*, som yttrade: Det har mer än en gång blifvit sagdt i denna Kammare, att, då en motion fått sin dödsdom i Utskottet, det blott återstår begrafningsakten inom Kammaren och att den, som vederbör, då är berättigad att hålla liktalet. Detta är måhända tillämpligt här, helst frågan rör personer, som i ordets egentligaste bemärkelse skola hålla liktal. För min del vill jag icke hålla någon sådan parentation, utan endast tillkännagifva de orsaker, som föranledt mig att framkomma med denna motion.

Jag får då nämna, att jag visserligen dragit i betänkande att väcka motion i frågan, ehuru jag fått emottaga påstötningar derom af personer så väl inom som utom mitt kommittentskap, just derföre att det någon gång lyckats församlingar inom det område jag representerar att få den prest de önskat; men då man ser, att församlingar i detta hänseende kunna blifva vanlottade i en hel mansålder, så måste folket hafva rätt att finna beföringssättet något underligt. Församlingen är lagligen berättigad att rösta på hvem den vill af de på förslaget uppförde och lagligen berättigade att kalla fjerde profpredikant. Vid valtillfällena tillgår vanligen så, att valförrättaren uppmanar församlingen att strängt iakttaga alla möjliga till saken hörande formaliteter, men oaktadt dessa blifva iakttagna, oaktadt församlingen gifver en person nära enhällig kallelse och går till Kongl. Maj:t med böneanhållan att erhålla denne, blir likväl utnämnd en för församlingen alldeles främmande person. Jag skall tillåta mig att i förbigående nämna ett par fall, som på senare tider inträffat, just derföre att Utskottet yttrar, att nu mera icke finnes skäl till klagan i detta hänseende. Ena exemplet är ifrån en min grannförsamling, som ända sedan min barndom fått sig påtvingad den ena presten efter den andra. Den förste som jag kommer ihåg, fick pastoratet, derföre att han gifte sig med sin företrädarens enka; efter denne kom en person, som visserligen hade förslagsrum, men erhöll pastoratet på en enda röst. Denne skötte själavården under en följd af år; sedermera erhöll församlingen en tredje, som var extra sökande, och nu för fjerde gången har den på $1\frac{1}{2}$ röst, som eges af 2:ne arrendatorer, fått utnämnd en person mot hela öfriga församlingens uttalade önskan. Jag skulle likväl hyst betänkligheter att väcka motion i frågan blott för detta enda fall skull,

men då jag kom till riksdagen och här gjorde mig underrättad om, *Om tillsättning af presterliga tjänster vid regala pastorat.* huru det tillgått inom ett annat pastorat, äfven i Skåne, måste mina betänkligheter falla. Till detta pastorat kom en person såsom »nådarsprest». Han är född i min hemort och har tjänstgjort på flera ställen inom mitt kommittenskap och blifvit allmänt afhållen. Han fick nästan enhälligt kallelse. Endast omkring $\frac{4}{10}$ röst tillföll dervid en annan. Församlingen ingick till Kongl. Maj:t med petitioner och böner att få denne prestman till sin pastor. Men det hjälpte icke, utan i stället utsågs en 55 års gammal man, som förut haft två ordinarie befattningar, och således nu fått transport för andra gången. Man torde åtminstone här vid lag kunna göra sig sjelf den frågan: bör en prest öfvergifva sin församling? Har han vunnit sin församlings kärlek och förtroende, så bör detta vara honom mera värdt än några hundra kronors mera inkomst på ett annat ställe, och har han icke vunnit detta, så lär det väl icke blifva bättre dit han kommer.

Jag har med mitt förslag icke åsyftat annat, än att man skulle dermed gifva Kongl. Maj:t ett slags vapen i hand, för att dermed kunna tillbakavisa dem som sätta sig emot den person, som församlingen begär; ty vi torde lätt tänka oss, att på samma gång församlingen gör hvad i dess förmåga står för att få behålla honom, kommer den som anser sig platsen bättre värdig och motverkar den i fråga varande personen. Men då kan Kongl. Maj:t säga: »jag vill respektera Riksdagens begäran». Jag har alltid sagt och jag upprepar det, att vi hafva en konung, som vill gå sitt folks önsknings till mötes så mycket som möjligt. Men det är icke alltid lätt för honom eller hans rådgifvare att finna hvad som är sanning och rätt. Han måste naturligtvis taga någon hänsyn till betyg och öfriga meriter. Men det är icke alltid sagdt, att de större betygen stå i förhållande till personens förmåga att kunna sköta en församling såsom sig bör och således vinna folkets aktning och förtroende. Jag vill ingalunda — och jag har i min motion tydligt uttalat det — vara med om att taga bort Kongl. Maj:ts utnämningssätt. Dertill skulle naturligtvis först erfordras en förändring af Regeringsformens 30:de §. Och der vid ett valtillfälle flere personer erhålla ungefär lika många röster, kan det vara på sin plats, att Kongl. Maj:t tillsätter en extra sökande, ty eljest kan det ena partiet anse sig förbigånget af det andra och tvistigheter uppstå, som icke äro så lätt undanröjda. Men der församlingen är så enhällig om en oförvitlig person, att han får $\frac{3}{4}$ af hela röstetalet, torde det icke kunna anses obefogadt, om man ber Kongl. Maj:t att fästa dervid afseende och till platsen utnämna denna person. Och jag är fullt säker på, att, om Riksdagen vill, såsom jag föreslagit, frantråda inför Kongl. Maj:t med denna bön — jag kallar nemligen mitt förslag för en bön — densamma icke skulle blifva illa upptagen, utan skulle Kongl. Maj:t, så vidt möjligt vore, gå Riksdagens sålunda uttalade önskan till mötes.

På grund af hvad jag nu anför, tillåter jag mig att yrka afslag å Utskottets hemställan och bifall till min motion.

Herr *Per Nilsson* i Kullult instämde med Herr *Åke Andersson*.

Om tillsättning
af presterliga
tjänster vid re-
gala pastorat.

(Forts.)

Herr Pehr Nilsson i Wittjerf: Äfven jag tillhör en församling, som är vanlottad i så måtto, att Kongl. Maj:t derstädes utnämmt andra prester än de af församlingen kallade. Men jag skulle emellertid icke från dessa utnämningar hemtat skäl att klandra Kongl. Maj:ts åtgörande, emedan församlingen alltid af Kongl. Maj:t hugnats med utmärkte prester, derest jag icke ansett det såsom ett stort hån emot församlingen, att Kongl. Maj:t icke tager hänsyn till församlingens önskan. Den ort jag tillhör är mycket glest befolkad, hvadan pastoratet är mycket vidsträckt, och det är derföre förenadt med stora uppoffringar och kostnader att bevista valförrättningen. Och jag skulle derföre haft mindre emot, om Kongl. Maj:t, utan att höra församlingen, utnämmt dess själsörjare, än då Kongl. Maj:t, såsom flere gånger och jemväl vid senaste tillsättningen varit fallet, gjort detta emot församlingens uttalade önskan. Vår nu varande kyrkoherde, som visserligen är en utmärkt karl, fick nemligen endast ganska få röster.

Jag vill nu icke vidare orda om denna sak, utan inskränker jag mig till att med afslag å Utskottets hemställan yrka bifall till motionen.

Sedan öfverläggningen förklarats slutad, gaf Herr Talmannen först proposition på bifall till Utskottets hemställan och derefter, enligt det yrkande som under öfverläggningen blifvit framställt, på afslag å nämnda hemställan och bifall i stället till Herr Åke Anderssons motion; och fann Herr Talmannen den förra propositionen vara med öfvervägande ja besvarad. Votering begärdes, i anledning hvaraf en omröstningsproposition af följande lydelse uppsattes, justerades och anslogs:

Den, som bifaller hvad Första Tillfälliga Utskottet hemställt i utlåtandet N:o 6, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har Kammaren, med afslag å Utskottets hemställan, bifallit Herr Åke Anderssons ifrågavarande motion.

Omröstningen, i vanlig ordning verkställd, visade 50 ja mot 42 nej; hvadan Utskottets hemställan bifallits.

§ 3.

Om löneför-
höjning m. m.
åt e. o. prest-
män.

Föredrogs Andra Kammarens Första Tillfälliga Utskotts utlåtande N:o 7 (i samlingen N:o 21), med anledning af väckt motion om underdånig skrifvelse rörande löneförhöjning m. m. åt extra ordinarie prestmän.

Utskottet hade i detta utlåtande yttrat sig öfver Herr Åke Anderssons motion, N:o 118, deruti ett så lydande förslag blifvit framställt: »att Riksdagen för sin del beslutar och genom skrifvelse till Kongl. Maj:t anhåller:

1:o att så väl vice pastor, som andra extra ordinarie prestmän må af sina löngifvare erhålla minst 30 procents löneförhöjning utan afseende på klassifikation; och

2:o att denne (löngifvaren) skall vara skyldig att åt sådan gift prestman inom tjänstgöringsorten anskaffa en lämplig lägenhet med 2:ne rum och kök samt i öfrigt nödvändigt utrymme för hvad han för sitt hushåll behöver.»

Om löneförhöjning m. m. åt e. o. prestmän.
(Forts.)

Och hade Utskottet tillstyrkt:

att berörda motion måtte, både hvad angår mom. 1 och mom. 2 af densamma, lemnas utan afseende.

I anledning af nämnda hemställan anförde

Herr Åke Andersson: Herr Talman! Ehuru det icke hafver sig så lätt att för andra gången stå till rätta, kan jag dock icke underlåta att yttra ett par ord. Denna motion har jag tagit mig friheten att väcka i följd af den, som nyss förevar till behandling. Det lär icke kunna förnekas, att de extra ordinarie prestmännens aflöningsförmåner icke stå i skäligt förhållande till de ordinarie innehafvarnes löneinkomster, i synnerhet som dessa extra ordinarie prestmän under lång tid måste tjänstgöra än hos den ene och än hos den andre prestmannen, ehuru de, så vidt lyckan hade stått dem bi, kunde varit i löngifvarens ställe.

Då jag väckte min motion, hade jag mig icke annat bekant, än att vederbörande lönereglernämnder hade, der reglering kommit till stånd, tagit hänsyn jemväl dertill att åstadkomma ett någorlunda proportionerligt förhållande emellan aflöningen till de ordinarie prestmännen och den, som bör till de hos dem anstälde extra ordinarie tjänstemän utgå; men så lär förhållandet icke vara, utan är praxis i detta hänseende olika inom de särskilda stiften.

Under sådana förhållanden tillåter jag mig vördsamt hemställa, huruvida icke Kammaren ville, under behjertande af de omständigheter, som jag nu tagit mig friheten påpeka, förena sig med mig om följande förslag:

»att Riksdagen ville hos Kongl. Maj:t uti skrifvelse anhålla, det Kongl. Maj:t täcktes låta utreda, huru vida de extra ordinarie prestmännens aflöningsförmåner stå i billigt och rättmätigt förhållande dels till deras tjänstgöringsskyldighet och lefnadsbehof, dels ock till de ordinarie presternas löneinkomster; samt att, derest af en sådan utredning skulle framgå, att rättelse är af behofvet påkallad, Kongl. Maj:t då ville vidtaga de åtgärder, som frågan kräfver.»

Jag anhåller att Herr Talmannen derå ville framställa proposition.

Herr Lyth: Jag vill blott för Kammaren nämna, att, då motionären afstått från yrkande om bifall till sin motion, jag hoppas, det så väl han som Kammaren insett, att Utskottet icke kunnat komma till annat resultat, än som skett. Emellertid och ehuru jag icke vill neka till, att det icke öfverallt är väl stäldt med de extra ordinarie prestmännens löneinkomster, tror jag mig dock veta, att flerstädes dessa inkomster äro tillräckliga med hänsyn till så väl deras ställning som

Om löneför-
höjning m. m.
åt e. o. prest-
män.
(Forts.)

utsigt till hastigare befordran än andra tjänstemän, samt med afseende å de billigare lefnadskostnader, som vistelsen på landsbygden medförer. För att nu icke nämna Skåne, der vissa adjunker såsom vice pastorer uppbära 1,200 kronor såsom lön, kan jag omtala att t. ex. inom Vesterås stift densamma stundom belöper sig till 1,200 à 1,000 kr., men att detta icke kan antagas såsom regel.

Jag skulle derföre icke hafva något emot, att någon uppmärksamhet egnades åt detta ämne, men då jag icke anser det rådligt, att Kammaren nu på rak arm fattar beslut angående det af motionären nyss framlagda skrifvelseförslag, hvilket jag ej heller vid uppläsandet tydligt hörde, nödgas jag för närvarande yrka bifall till Utskottets förslag.

Herr Rundgren: Jag anser, att i en fråga sådan som denna något svar bör lemnas på den af motionären nu föreslagna förändrade lydelsen af skrifvelseförslaget, och ber att med anledning deraf få yttra några ord.

Motionären begärde, att Kammaren skulle besluta att ingå till Kongl. Maj:t med en anhållan om utredning angående de extra ordinarie prestmännens nuvarande aflöning. En sådan framställning från Riksdagens sida skulle väl innebära, det Kammaren vore öfvertygad derom, att i allmänhet förhållandet med de extra ordinarie prestmännens aflöning icke vore sådant som det bör vara. Det skulle tillika innebära ett misstroendevotum mot prestmötena, der likväl icke allenast de ordinarie utan jemväl de extra ordinarie prestmännen hafva rättighet att föra talan. Jag tror icke, att i en fråga sådan som denna, med hvilken man kan säga Riksdagen egentligen icke har något att göra, Riksdagen, om den likväl befattar sig med frågan, bör hos Kongl. Maj:t begära en utredning af förhållanden, der inga klagomål egentligen egt rum. Det vissa och säkra är det, att under de senare åren på prestmötena inom flera stift denna fråga tagits under noggrant öfvervägande. Också äro de extra ordinarie presternas löneförmåner för det närvarande i allmänhet sådana, som man kan af deras ställning vänta. Visst är, att knappast inom någon tjänstemannaklass någon finnes, som under så förmånliga förhållanden inträder i tjänstgöring. Prestmannen erhåller nemligen, i samma ögonblick han blifvit prestvigd, missiv till tjänstgöring, under hvilken han erhåller fritt vivre samt derutöfver en större eller mindre lön. Det finnes ingen af dem, som ingå i embetsverken såsom extra ordinarie, som på detta sätt kunna från första begynnelsen af deras tjänstgöring påräkna ej allenast fritt vivre, utan derutöfver lön. Vid sådant förhållande förefaller det mig, som om det icke vore rätt handladt från Kammarens sida att hos Kongl. Maj:t begära en utredning af denna sak, hvadan jag anhåller om bifall till Utskottets förslag.

Herr Bruhn: Jag har icke begärt ordet för att försvara eller yrka bifall till det af motionären nyss framställda yrkande om aflåtande af en skrifvelse i ämnet, då jag icke genom uppläsandet kunnat sätta mig tillräckligt in i förslaget. Hvad som deremot gaf mig anledning att begära ordet, var ett par yttranden af den siste talaren, nemligen

att detta skulle vara en fråga, hvarmed Riksdagen egentligen icke hade något att skaffa, och vidare att inga klagomål öfver de extra ordinarie presternas aflöning, sådan den nu är, hade försports.

Om löneförhöjning m. m. åt e. o. prästmän.

(Forts.)

Villigt erkänner jag, att de extra ordinarie prestmännens lönevilkor på sista tiden betydligt förbättrats och att de, i jämförelse med öfriga extra ordinarie tjänstemän, icke hafva någon så dålig ställning. Sant är också, att åtminstone flere pastorater och komministraturer äro ganska små och vid dem biträdande presters aflöning derföre jämförelsevis mindre, men olägenheterna härvid afhjelpas väl derigenom, att adjunkten vid ett pastorat transporterats till ett annat; och som vi veta är i detta fall god rörelse bland de extra ordinarie prestmännen. Men mot påståendet, att inga klagomål öfver de nu varande aflöningsförhållandena försports, ber jag att få nedlägga min protest. Jag anser nemligen, att sådana klagomål, om ej direkt, dock indirekt gifvit sig till känna genom det förhållande, som ofta inträffar i pastoraten, att trots nya löneregleringen inträdt, de extra ordinarie prestmännen anhålla om offer, hvilket jag förmodar betraktas såsom bidrag till aflöningen inom pastoratet. Jag anser för min del detta såsom ett indirekt klagomål öfver otillräcklig aflöning.

Herr O. B. Olsson: Jag vill nedlägga min protest mot det ytttrandet, att adjunkterna skulle vara så väl aflönade, och att icke något klagomål från deras sida blifvit förspordt. Jag vill icke påstå, att dessa klagomål skett, som man säger, officiellt. För min del har jag dock hört många klagomål i den vägen och jag ber att få upplysa att, om i Lunds stift finnas adjunkter, som på samma gång de äro vice pastor och i lön få högst 1,200 kronor, så kan detta möjligen vara förhållandet i första klassens pastorat, hvilka gifva sin innehafvare ända till 10,000 kronor eller deröfver i inkomst. Jag frågar då: är det tillräckligt, att en person, som skall sköta tjänsten i alla dess delar, får 1,200 kronor i lön om året. Detta är i Lunds stift och i första klassens pastorat, der den högsta aflöningen gifves, men i tredje klassens och i konsistoriella pastorat äro de extra ordinarie prestmännen långt mindre aflönade, helst om de icke på samma gång äro vice pastor, och i andra stift lär det vara ännu sämre stäldt med aflöningen. Jag anser det högst nödvändigt, att dessa tjänstemän få större inkomster än de nu hafva, helst när man känner till, hvad innehafvarne af pastoraten erhålla i lön. Jag vågar emellertid icke biträda motionärens förslag, och då jag anser, att man icke på rak arm kan fatta beslut, får jag yrka återremiss.

Herr Åke Andersson: Biskop Rundgren yttrade, att vid prestmöten hade såväl extra ordinarie som ordinarie prästmän rätt att komma med och föra talan. Detta är nog sant, men jag hemställer till hvar och en att begrunda, om de förre icke under alla omständigheter måste blifva undertryckta af dem, som utgöra flertalet och således hafva makten i sin hand att afslå, om de extra ordinarie skulle våga göra någon framställning, om hon vore än så befogad. Då jag icke kan hoppas framgång till mitt förslag, skall jag be att få yrka återremiss för att få frågan vidare behandlad i Utskottet.

Om löneför-
höjning m. m.
åt e. o. prest-
män.
(Forts.)

Herr Lyth: Jag har här i min hand handlingarne rörande prestmötet i Lund 1876 och jag kan upplysa, att lönegraderna för extra ordinarie prestmän inom detta stift icke äro mer än två. Det är väl sant, att graderna med afseende på bidrag till lönen äro tre, men sjelfva lönegraderna äro blott två. Det är väl äfven sant, att de högsta lönerna endast äro 1,200 kronor, men härtill kommer en lönstillökning efter vissa års tjenstgöring, eller efter fem och tio år, hvilket gör ett något högre belopp, än det jag nämnde.

Jag tror, att det varder svårt för Utskottet att komma till ett annat resultat än detta betänkande utvisar, emedan jag lika med Biskop Rundgren anser, att, när Kongl. Majt en gång uppdragit åt domkapitlen att vid prestmötena söka åstadkomma en lämplig reglering af de extra ordinarie prestmännens lönevilkor, desse med sina klagomål, om de någorstädes finna sig dertill hafva fog, få vända sig till vederbörande auktoritet. Och ehuru jag medgifver, att i åsyftade hänseendet för närvarande icke är som sig bör och att särskildt här i hufvudstaden de extra ordinarie prestmännen äro kanske sämst aflönade af alla dylika i vårt land, tror jag likväl att Riksdagen icke ännu behöfver befatta sig med denna angelägenhet, hvadan jag fortfarande yrkar bifall till Utskottets förslag.

Herr Lind: Jag vill blott anhålla att få lemna den upplysningen, att inom min ort är förfarandet sådant, att det finnes prester med första klassens pastorat, som i så ringa mån aflöna sina tjenstebiträden eller adjunkter, utan aflöningen sker hufvudsakligast genom tiggeri af församlingen eller genom så kallade offer. Ja, så går det till, att Herrar pastorer nära nog tvinga sina adjunkter att begå ett lagbrott mot 25 kapitlet Strafflagen, der det är förbjudet för embetsmän att anhålla om och taga emot gåfvor. — Jag kan icke yrka annat än bifall till motionärens förslag.

Herr Billström: Jag skall endast be att få till alla delar instämma i det yttrande Herr Bruhn haft.

Öfverläggningen förklarades slutad. I öfverensstämmelse med de meningar som förekommit, framställde Herr Talmannen propositioner dels på bifall till Utskottets hemställan, dels på yrkandet att, med afslag å samma hemställan, den ifrågavarande motionen måtte bifallas, dels ock på återremiss; och fann Herr Talmannen svaren hafva utfallit med öfvervägande ja för den förstnämnda meningen. Votering blef begärd, i anledning hvaraf, och sedan till kontraposition antagits yrkandet på återremiss, en så lydande omröstningsproposition uppsattes, justerades och anslogs:

Den, som bifaller hvad Första Tillfälliga Utskottet hemställt i Utlåttandet N:o 7, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har Kammaren återförvisat utlåttandet till Utskottet.

Omröstningen försiggick; och befans vid röstsedlarnes sammanräkning, att 59 ledamöter röstat ja mot 36, som röstat nej; varande således Utskottets hemställan bifallen.

Om löneförhöjning m. m. åt e. o. prästmän.

(Forts.)

§ 4.

Föredrogs Konstitutions-Utskottets utlåtande N:o 7, angående väckt motion om ändring i 14 § Riksdagsordningen.

Om ändring i 14 § Riksdagsordningen.

Uti berörda motion, väckt inom Andra Kammaren af Herr *Pehr Nilsson* i Wittjerf (motionen N:o 127), var föreslaget:

att Riksdagen ville besluta den ändring i 14 § Riksdagsordningen, »att alla män, som hafva rösträtt i kommunalstämma, må vara valberättigade och valbare till riksdagsmän i Andra Kammaren.»

Utskottet hade hemställt:

att ifrågavarande motion måtte af Riksdagen lemnas utan afseende.

Rörande detta ärende anförde

Herr *Pehr Nilsson* i Wittjerf: Jag har väckt denna motion icke under någon stor förhoppning om densammas framgång, utan emedan jag ansett mig skyldig att väcka den. Det finnes nemligen en stor del af svenska medborgare, som under en ganska lång tid varit underkastade beivring till staten efter 2:dra artikeln i Beivningsstadgan, men sakna politiska rättigheter, d. v. s. den rättighet, som svenska folket åtminstone till namnet länge trott sig ega: sjelfbeskattningsrätt. Dessutom hafva vid denna riksdag de så kallade »102» tagit ett steg, hvarigenom samma folk med sina personer skulle komma att utgöra en stor del af landets försvar, men ändå sakna politiska rättigheter.

Det första motiv Utskottet begagnat för sitt afstyrkande af motionen är, att enahanda förslag vid fem föregående riksdagar varit föremål för Utskottets handläggning. Jag för min del kan icke finna annat än att just i den omständigheten bort för Utskottet ligga en anledning till att fästa mera vikt vid motionen, än som nu från Utskottets sida kommit den till del; ty en fråga, som vid hvarje riksdag återväckes, bör väl tillerkännas någon betydelse; den bör väl anses innehålla ett ämne, som för svenska folket är af vikt.

Såsom ett ytterligare skäl för sin hemställan åberopar Utskottet den omständigheten, att jag i min motion föreslagit valrätt och valbarhet endast för alla dem, som hafva rösträtt å kommunalstämma, och icke äfven för de vid allmän rådstufva röstberättigade, d. v. s. att motionen handlar blott om landet. Att icke mitt förslag omfattar äfven städerna, beror icke på någon glömska, ty jag tänkte ganska mycket derpå, då jag uppsatte min motion, men orsaken dertill är, att jag förmodade, det någon af städernas representanter skulle väcka förslag i denna del; och dessutom egde ju Konstitutions-Utskottet, enligt 38 § Riksdagsordningen, rätt att, om det funne skäl dertill, åt mitt förslag gifva den utsträckning, att deri blefve inbegripna äfven städerna.

Jag har nu visserligen föga hopp om motionens framgång; men jag finner mig likväl föranlåten att yrka frågans återförvisande till Ut-

Om ändring i
14 § Riksdags-
ordningen.
(Forts.)

skottet, och jag hoppas, att den, om den ännu en gång kommer till Utskottet, icke skall erfara samma öde, som nu blifvit den der beskärdt. Jag vill åtminstone icke tro det.

Jag anhåller således hos Herr Talmannen om proposition på återremiss.

Herr Hæggström: Jag kan för min del icke finna, hvartill en återremiss af denna fråga skulle tjena, ty så länge Utskottet består af samma ledamöter, som denna gång behandlat frågan, lärer väl Utskottet äfven komma till samma beslut deri.

Jag tillåter mig således yrka bifall till Utskottets förslag.

Herr Johan Jönsson: Jag skulle gerna velat förena mig med motionären, om hans förslag framkommit i den form, att man kunnat hoppas på framgång deråt; ty det lärer väl vara obestriddigt, att billigheten kräfver, det vi en gång komma derhän, att alla svenska medborgare, som erlägga bevilning till staten efter 2:dra artikeln i Bevilningsstadgan, erhålla politisk rösträtt. Atminstone i min hemort är förhållandet sådant, att jag icke kan besöka ett samqväm, folkmöte eller andra dylika sammankomster, utan att jag der uppmanas att väcka förslag i det syfte, förevarande motion innehåller.

Jag vill sålunda förena mig i yrkandet på återremiss, hvarigenom möjligen något resultat kan vinnas.

Herr Jöns Rundbäck: Af en ren tillfällighet var jag icke närvarande i Utskottet den dag, detta utlåtande jemte ett par andra frågor der afhandlades, och jag kunde således icke der få uttala mina åsikter i frågan. Icke heller kunde jag sedermera vid utlåtandets justering anmäla min reservation mot Utskottets beslut, då jag icke hade deltagit i frågans behandling; jag kunde endast låta anteckna mig såsom frånvarande i Utskottet. Ingen torde derföre finna det förvånande eller tycka illa vara, att jag nu yttrar mig i frågan, helst jag i densamma hyser en från Utskottet afvikande mening, den jag äfven inom Utskottet, om jag varit tillstädes, skulle kämpat för, äfven om jag icke kunnat bereda den framgång.

Såsom man finner, har Utskottet stödt sitt afstyrkande af motionen hufvudsakligen på tre gamla bevis, hvilka upprepats alla de gånger, frågan förut varit å bane. Det första af dessa tre bevis skulle bestå deri, »att en förändring af mera genongripande beskaffenhet i en grundlag, som egt bestånd endast under en så kort tidrymd, att man ej hunnit inhemta noggrann erfarenhet om dess verkningar, icke borde ifrågakomma». Ett sådant yttrande af en delegation, som har till sin speciella uppgift att följa med det konstitutionella lifvets utveckling särskildt inom våra egna landamären, måste alltid i och för sig vara högst anmärkningsvärdt; ty erkännandet, att man icke kan bedöma den nya Riksdagsordningens verkningar, visar, att man icke vet, hvar man står, och följaktligen icke heller hvart man går. En dylik förklaring från Konstitutions-Utskottets sida finner jag vara mycket nedslående, så mycket mera som jag för min del tror, att den nya Riksdagsordningen i jmförelse med sina föregångare medfört ganska välgörande

verkningar. Genom att iakttaga tystnad om de verkningar den medfört eller genom förklarande, att man icke har kännedom om, huruvida den verkat väl eller illa, visar man, enligt mitt förmenande, endast en missbelåtenhet med det nya statsskicket, en missbelåtenhet, den man borde vara skyldig att gifva skäl för. Jag har dock, som sagdt är, icke en sådan öfvertygelse.

Om ändring i
14 § Riksdags-
ordningen.
 (Forts.)

Emellertid vill jag ingalunda neka, att icke den nya Riksdagsordningen, som, i min tanke, innebar ett stort steg till folkfrihetens utveckling, kan tåla vid än vidare utveckling i den riktning, som angifves i inledningen till denna grundlag, i dess 1:sta §: »Svenska folket representeras af Riksdagen». Ty jag vågar påstå, att, sådan den nu varande representationsrätten är, det icke i allmänhet är *svenska folket*, som representeras af Riksdagen. Är det nu så, att man i detta afseende anser Riksdagsordningen hafva en brist — som den ock har — så synes det mig, att man äfven bör vara betänkt på att afhjelpa denna brist — och det är just derhän motionären i det föreliggande förslaget sträfvar.

Vidare säger Utskottet, »att det icke blifvit ådagalagdt, att något verkligt behof af rösträttens utsträckning under för handen varande förhållanden förefunnes». Utskottet medgifver dock, att denna fråga vid icke mindre än fem riksdagar varit föremål för Konstitutions-Utskottets behandling. Jag frågar då: på hvilket annat sätt än i form af motion skall väl denna fråga i grundlagsenlig ordning behandlas? Jag är säker på, att Utskottet i det fallet delar min mening, om det mindre önskvärda deri, att icke-representanter på annat sätt böra kunna få sina önsknings framställda till Riksdagen än genom motioner af dem, som der föra deras talan.

För ett par dagar sedan fick Kammarern af Bevillnings-Utskottet den upplysning, att öfver 144,000 personer, d. v. s. $\frac{2}{3}$ af dem, som betala bevilling efter 2:dra Artikeln, äro uteslutna från rösträtt och valbarhet till riksdagsman. Ligger icke i detta faktum ett ytterligare skäl för Riksdagen att noga beakta och pröfva denna fråga, som dessa orepresenterade ju icke hafva tillfälle att få fram till Riksdagen, derest icke någon representant väcker motion om densamma. Är det då icke Riksdagens pligt att pröfva, huruvida dessa anspråk på utsträckt representationsrätt äro berättigade; och visar det sig att de äro berättigade, handlar ej Riksdagen och dess vederbörande Utskott orätt, om de neka fulla tillämpningen af den grundsats, att *svenska folket* skall representeras af Riksdagen. Denna grundsats har dock länge sedan af ett annat Konstitutions-Utskott allvarligt och mångsidigt pröfvats och med framhållande dervid af så bindande skäl för densamma, att i jemförelse dermed de af innevarande Riksdags Konstitutions-Utskott mot saken framförda skäl äro intet. Jag menar 1809 års Konstitutions-Utskott, hvilket kom till det resultat i frågan, »att alla svenska medborgare, som äro bofasta, oberoende och fullmyndiga borde erhålla representationsrätt på lika sätt som alla andra».

Det är dessa sanningar, som jag påstår skola vederläggas, innan man har rättighet att afslå i sådan riktning framställda förslag till förändringar. Att icke 1809 års Konstitutions-Utskott kunde drifva genom denna vackra och stora grundsats, berodde icke på något som

Om ändring i helst underkännande af densamma, utan derpå, att Utskottet måste taga hänsyn till tidsomständigheter och förhållanden, som förbjödo det att gå längre än det gjorde, hvilket i alla fall var ett steg framåt. Kom så den nya representationsförändringen. Man gick då än vidare i den af 1809 års Konstitutions-Utskott inslagna riktningen, men lät — och detta med rätta — klokheten afhålla sig från att gå längre, än man gjorde.

Men nu hafva vi öfvervunnit dessa två ståndpunkter. Nu få vi ej längre rädas för att taga steget fullt ut och gifva våra orepresenterade medbröder rätt att också få ett ord med i laget och sålunda göra till en sanning den vackra, af mig ofta anförda grundsats, som utgör inledningen till vår Riksdagsordning. Då finge hvar och en, som vore bofast, oberoende, myndig och tilläggom — den, som betalade bevilling efter 2:dra artikeln, rätt att rösta och väljas till riksdagsman. Vi måste besinna, att, utom skyldigheten att betala, dessa individer, som stå under strecket och som utgöra den öfvervägande delen af befolkningen, hafva samma skyldigheter och medborgerliga pligter som någon af oss. Hvarföre då icke gifva dem äfven samma medborgerliga rättigheter! När detta är befogadt, huru mycket mera befogadt skall då ej anspråket på likhet i medborgerliga rättigheter blifva, när vi ålägga dessa klasser af medborgare en så utsträckt värnpligt, hvarom nu är fråga. Hvilka lindringar vilja Herrarne gifva dem, som stå under strecket, i ersättning för den ifrågasatta militärtjensten? Äfven de äro påräknade uti den nya härordningen. De skola lika väl som vi andra i farans stund försvara fosterlandet och stå under krigslagarne. Rättvisan fordrade väl då, att de finge vara med vid afgörandet af en så maktpåliggande fråga, hvilken berör deras intressen lika mycket som våra. Vill man ikläda dessa män korporal Stolts både kläde- drägt och plit, då — mine Herrar — böra vi äfven gifva dem nummer och namn samt sätta dem i ledet såsom medborgare bland oss andra, snarare än att skjuta dem framför oss, då det gäller fosterlandets heligaste intressen. Är det meningen, att militärskolorna skola blifva medborgerliga högskolor, då måste ovilkorligen den medborgerliga likställigheten först införas, eljest blir ändamålet förfeladt. Jag säger icke detta, derföre att jag hör till *värnpligtens* vänner, utan derföre att jag är de *värnpligtiges* vän. Detta hinder, denna mur, som man upp- rest och söker bibehålla — männe den skall kunna motstå den svall- våg, som otvifvelaktigt varder kommande, när det en gång ljuder ett rop i landet: alle man i gevär! Har samhället rätt att fordra de största offer af dem, så hafva de också rätt att fordra något tillbaka. Det duger ej att blott taga, men ingenting gifva.

Vidare säger Utskottet, att en utsträckning af rösträtten skulle medföra den stora olägenheten och faran, att valmännens och de val- bares antal skulle ökas just i de delar af landet, der de stora egen- domarne förefinnas. Det vill med andra ord säga, att Utskottet vill etablera den grundsatsen, att fåtalet skall representera. I händelse mindre arrendatorer, torpare och tjänstekarlar skulle få vara med vid valen, befarar Utskottet, att Andra Kammarens sammansättning icke längre skulle få den karakter, som är »*önskvärd*.» Detta sätt att be- trakta saken torde vara en redan för länge sedan öfvervunnen stånd-

punkt. Det är *svenska folket*, som skall representeras, och Andra Kammarens karakter bör vara ett uttryck af *alla* samhällsklassers åsikter och tänkesätt. Det är derföre ej rätt att först bestämma, huru beskaffad Andra Kammaren skall vara till karakteren och sedan se till, huruvida den ena eller andra samhällsklassens ställning och tänkesätt passa i stycke härmed eller icke.

Om ändring i
14 § Riksdags-
ordningen.

(Forts.)

Slutligen åberopar sig Utskottet på stigande egendomsvärden och arbetslöner samt det sjunkande penningvärdet. Att bygga representationen på en sådan grund kan ej vara lämpligt, ty den grunden är allt för vacklande. Men om man bygger den på allmän rösträtt för alla hederliga medborgare, då blir representationen byggd på sanningens grundsats.

På dessa skäl, hvilka jag, som sagdt, ämnat anföra i Utskottet till den kraft och verkan de kunnat hafva, yrkar jag återremiss.

Herr Uhr: Jag tackar den näst föregående talaren för hans välvilliga försvar af en åsigt, som äfven är min. Jag har nemligen flera gånger varit motionär i samma riktning som Herr Per Nilsson i Wittjerf nu. Men då det ej finnes någon enda ledamot i Konstitutions-Utskottet utom talaren, som vill taga förslaget i försvar, tror jag ej, att någonting kunde vinnas genom att återremittera motionen. Vid sådant förhållande torde det få bero vid hvad Konstitutions-Utskottet hemställt.

Herr Hæggström: I anledning af Herr Jöns Rundbäcks långa och vackra anförande nödgas jag ännu en gång begära ordet för en kort stund.

Det hade varit en lycka för Utskottet, om den ärade talaren varit närvarande derstädes vid ärendets handläggning. Han kunde då gjort sina skäl gällande, och möjligen hade man i Utskottet kommit till ett resultat, som bättre tillfredsställt honom än det, hvartill man nu kommit. Med stor emfas talade han om den allmänna värnpligten och ville i någon mån flytta »strecket» för att gifva en del samhällsklasser ersättning för ökad militärtjänst. Vill Herr Rundbäck tilldela alla värnpligtige samma politiska rättigheter, då måste han taga steget fullt ut och stryka bort hela strecket, så att statkarlar, drängar, backstugusittare med flere äfven få rösträtt — men jag tror, att han skulle draga sig derför. Det klingar bra nog hvad den ärade talaren yttrat, men det låter icke praktiskt utföra sig.

Då emellertid frågan redan är afgjord genom Första Kammarens beslut, skall jag icke längre upptaga Kammarens tid, utan inskränker jag mig till att yrka bifall till Utskottets hemställan.

Friherre Koskull: Då jag deltagit i Utskottets förhandlingar, vill jag gifva till känna, att jag derföre alldeles icke vill göra mig solidariskt ansvarig för betänkandets innehåll. Tvärt om, detta innehåll är, enligt min åsigt, ganska underhaltigt. Jag var frånvarande vid dess justerande, men närvarande vid Utskottets beslut, i hvilket jag deltog, hufvudsakligen derföre att den af motionären föreslagna grundlagsförändringen redan fem gånger förut varit föremål för Riksdagens pröfning, men hvarje gång blifvit så väl af denna som af den Första Kam-

Om ändring i 14 § Riksdagsordningen. (Forts.) maren förkastad. För egen del är jag dock långt ifrån tillfredsställd med det s. k. strecket och skulle icke hafva någonting emot dess nedflyttande, ty det hvilar icke och kan ej heller, i hvilken riktning, uppåt eller nedåt, det än må ändras, någonsin komma att hvila på rättvis grund, utan endast på godtycke. En sådan rent godtycklig grund för den politiska rösträtten borde ej finnas, utan alla som betala bevilling efter 2:dra artikeln böra, efter mitt förmenande, vara röstberättigade eller valbara vid riksdagsmannaval till denna Kammare, hvaregenom nu varande orättvisa betydligt förminskades. Med hänsyn dertill att intresset för riksdagsmannavalen i riket hittills icke visat sig så starkt, som efter min åsigt fordras för en förändring af grundlagens nu varande bestämmelser, har jag för närvarande ej ansett tiden ännu hafva kommit för en reform i den antydda riktningen.

Herr Jöns Rundbäck har klandrat Utskottets motivering, och såsom jag redan yttrat hvarken vill eller kan jag försvara den. Det af Utskottet sist anförda skälet för afslag å motionen torde dock förtjena Kammarens uppmärksamhet, att nemligen motionärens förslag endast afser landsbygden, men ej städerna, och denna del af motiveringen har Herr Rundbäck emellertid ej kunnat vederlägga. Det skälet skulle, äfven om det nyss nämnda, bristande intresse för politiska angelägenheter hos närvarande röstberättigade ej förefunnits, ensamt hafva för mig varit alldeles tillräckligt för bifall till Utskottets förslag.

På grund af det anförda hemställer jag hos Herr Grefven och Talmannen värdsamt om proposition på bifall till Utskottets hemställan om afslag å motionen.

Herr Jöns Rundbäck: I anledning af hvad Herr Hægström yttrat ber jag få erinra honom om, att jag redan sagt, hvilka egenskaper jag fordrar af dem, som skola vara valberättigade och valbare till riksdagsmän i Andra Kammaren.

Jag är den siste ärade talaren särdeles tacksam för det han i förvarande fråga hyser samma åsichter som jag. Man kan visserligen säga, att motionen är ofullständig, men Utskottet kan, om en återremiss beslutas, mycket väl fullständiga densamma.

Häruti förenade sig Herr *Sven Andersson*.

Öfverläggningen var slutad. Herr Talmannen upptog de yrkanden, som blifvit gjorda, och gaf enligt dem propositioner såväl på bifall till Utskottets hemställan som jemväl på återremiss; och förklarade Herr Talmannen sig hafva funnit den förra propositionen vara med öfvervägande ja besvarad. Som votering likväl äskades, skedde uppsättning, justering och anslag af en omröstningsproposition, lydande sålunda:

»Den, som bifaller hvad Konstitutions-Utskottet hemställt i utlåtandet N:o 7, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har Kammaren återförvisat utlåtandet till Utskotte

Voteringen företogs och utföll med 60 ja mot 20 nej; i följd hvaraf Kammaren bifallit Utskottets hemställan.

§ 5.

Efter föredragning dernäst af Konstitutions-Utskottets utlåtande N:o 8, i anledning af väckt motion om ändring i 9 och 12 §§ Riksdagsordningen, biföll Kammaren Utskottets hemställan.

§ 6.

Föredrogs Banko-Utskottets memorial N:o 9, med förslag till omröstningsproposition i anledning af Kamrarnes skiljaktiga beslut i fråga om bankovinstens användning; och blef dervid den föreslagna voteringspropositionen af Kammaren godkänd.

§ 7.

Till behandling förekom Banko-Utskottets utlåtande N:o 10, i anledning af återförvisning af Banko-Utskottets memorial N:o 4, angående afskrifning ur Riksbankens hufvudkontors räkenskaper af åtskilliga fordringar; och lemnade Kammaren, efter föredragning af detta ärende, sitt bifall till Utskottets i memorialet N:o 4 gjorda hemställan.

§ 8.

Föredrogs Banko-Utskottets utlåtande N:o 11, i anledning af återförvisning af Banko-Utskottets memorial N:o 5 angående afskrifning ur afdelningskontorets i Göteborg räkenskaper af åtskilliga fordringar.

Herr Lind anförde: Det är ledsamt att så stora afskrifningar skola komma i fråga på lån med omsättningsrätt, men manne icke detta till stor del kan bero i något fel uti föreskriften om vederhäftighetsbevis erhållande. Som vi veta, skola dessa utfärdas af domhafvanden, pastor eller kronobetjeningen i orten. Med bästa vilja kunna åtminstone de 2:ne förstnämnda embetena icke så noga känna folkets ekonomiska ställning i allmänhet som önskligt vore; det är äfven en känd sak, att vederhäftighetsbeviset utfärdas utan ringaste solidariskt ansvar med blotta uttrycket i sjelfva klämman »anses vederhäftige för lånebeloppet med ränta».

Jag skulle önska att direktörerna vid de olika låneafdelningarne finge rättighet att inom hvarje socken eller härad förordna någon välkänd person, som med en viss ansvarsskyldighet kunde meddela verifikation å låneansökan. Äfven anser jag att den eller de personer, som i landsorterna åtaga sig att tillhandagå folket med lånehandlingars komplettering och bevittning, borde hafva ansvarsskyldighet i sista hand.

Vid jämförelse emellan de olika orter, hvarpå Göteborgs låneafdelningskontor lidit förluster, kan jag icke undgå nämna, att den af Banko-

Utskottet tillstyrkte afskrifning utgör, för den ort jag representerar, ett bra ringa belopp, eller 250 kronor. Då den domsaga, för hvilken jag är ombud, utgöres af fyra vidsträckta härad, med nära 37,000 invånare, har jag till någon del känt mig tillfredsstäld derföre att beloppet icke var större. Att de personer, A. Kjellstorp i Qville och C. Kjellstorp i Hala, som åstadkommit ofvannämnda förlust, år 1868 icke egde någonting, utan voro utfattige och fortfarande äro det, känner jag väl, men tror mig också veta, att de en lång tid förut voro kände som ovederhäftige och utan drift att sköta sig och sina små jordbruk, och i detta fall skulle det varit mig kärt få veta, hvem som i deras hemort varit deras förespråkare för länets utfäende och hvem som lemnat dem vederhäftighetsbevis. Med rätta borde dessa i sista hand ersätta det bristande beloppet.

Vidare yttrades ej. Kammaren biföll Utskottets hemställan.

§ 9.

Föredrogs och bifölls Stats-Utskottets memorial N:o 32, om anvisande af de i Regeringsformens 63 § föreskrifna kreditivsummor.

§ 10.

Föredrogs och bifölls Lag-Utskottets utlåtande N:o 23, i anledning af väckt motion om förändrad lydelse af 19 kap. 21 § Strafflagen.

§ 11.

Herr *A. P. Lind*, som anmält sig vilja afgifva en motion, blef för sådant ändamål uppropad och anförde: Jag skall bedja att få väcka en motion till Riksdagen angående rubriken och afslutningen i skrivelser till Kongl. Maj:t. Då tiden nu är långt liden på aftonen anser jag icke behöfligt att uppläsa hela motionen, utan nöjer mig med att för Kammaren föredraga sjelfva konklusionen, nemligen »att Riksdagen i skrivelser till Kongl. Maj:t må i tilltalet begagna endast orden: »*Till Konungen*», och såsom slutord endast: »*Å Riksdagens vägnar*», jemte talmännens underskrift».

Jag vill äfven på samma gång förklara, att jag är fullkomligt lika konungsligt sinnad som någon annan af Kammarens ledamöter, men då jag oupphörligt ser sådana oformliga uttryck användas, dels i de vid föregående sammanträden antagna skrivelselförslag, och dels i det af Kammaren nyss antagna Stats-Utskottets utlåtande N:o 32, deri Utskottet hemställt att 3,000,000 kronor måtte Kongl. Maj:t tillhandahållas att enligt dess *nådiga disposition* i föreskrifven ordning utbetalas, har jag blifvit ytterligare styrkt uti nyttan utaf framlemnandet af min motion.

Och aflemnade Herr Lind derefter sin sålunda anmälda motion, hvilken bordlades, sedan derå tecknats ordningsnummern 158.

§ 12.

Till bordläggning anmäldes följande inkomna ärenden, nemligen:

Stats-Utskottets Utlåtanden och Memorial:

N:o 11, angående regleringen af utgifterna under Riksstatsens Attonde hufvudtitel;

N:o 37, med anledning af väckta motioner angående dels Kongl. hofstallets förflyttning från Helgeandsholmen samt anslag för utredning af frågan derom, dels beviljande af anslag för uppbyggande af Helgeandsholmens södra kajmur, och dels uppförande af en tillbyggnad till Riksdagens hus för inrymmande deri af nya samlingssalar för Kammarne m. m.;

N:o 38, angående afskrifning af Riksgäldskontorets återstående fordran för lån till uppförande af byggnader vid häradshöfdingebostället Mälby;

N:o 39, i anledning af Kongl. Maj:ts nådiga proposition angående öfverlåtelse af äbo- och skatterätt till under bruk skatteköpta hemman;

N:o 40, i anledning af Kongl. Maj:ts nådiga proposition angående eftergift af en förre banvaktaren J. A. Gustafsson å dömd skadeersättning till staten; och

N:o 41, i anledning af Kongl. Maj:ts nådiga proposition angående afsöndring af jord från länsmansbostället Kråkered N:o 1 i Elfsborgs län;

Lag-Utskottets Utlåtanden:

N:o 24, i anledning af väckta motioner om ändring i gällande bestämmelser angående presterliga sysslors tillsättande; och

N:o 25, i anledning af Kongl. Maj:ts nådiga proposition angående antagande af en för alla orter inom riket gemensam tidsberäkning; samt

Andra Kammarens Andra Tillfälliga Utskotts utlåtande N:o 6 (i samlingen N:o 22), i anledning af återremiss å utlåtandet N:o 1, i fråga om förändrad lydelse af § 2 i Kongl. kungörelsen angående förändrade instruktioner för direktorer, läkare och sysslomän vid länens lasarett och kurhus den 21 Oktober 1864.

§ 13.

Ledighet från riksdagsgöromålen beviljades:

Herr <i>Ch. Dickson</i>	under 4 dagar från och med den 26 Mars
» <i>P. Benjaminsson</i>	» 9 » » » 3 April
» <i>C. Ekman</i>	» 14 » » » 4 »

§ 14.

Justerades protokollutdrag.

§ 15.

Föredrogs och godkändes Lag-Utskottets förslag till Riksdagens underdåniga skrifvelse N:o 13 angående förändrad lydelse af 25 kap. 9 § Rättegångsbalken.

Kammarens ledamöter åtskildes kl. $\frac{1}{4}$ 12 på natten.

In fidem
Gustaf Westdahl.

Tisdagen den 26 Mars

Kl. $\frac{1}{2}$ 3 e. m.

§ 1.

Justerades protokollet för den 19 innevarande månad.

§ 2.

Upplästes och lades till handlingarne ett af Herr *P. Lithner* insändt så lydande sjukbetyg:

Att Kyrkoherden i Torps socken Herr Pehr Lithner i följd af sjukdom (kronisk magkatarrh och allmän svaghet) ej kan afresa till Riksdagen, intygas under edelig förpligtelse.

Torp den 20 Mars 1878.

Alf. Littke.
Provincialläkare.

§ 3.

Föredrogs Herr *A. P. Linds* på Kammarens bord hvilande motion, N:o 158, om ändringar i formen för Riksdagens skrivelser till Kongl. Maj:t; uti hvilken motion var föreslaget:

att Riksdagen i skrivelser till Kongl. Maj:t måtte i tilltalet begagna endast orden: »Till Konungen» och såsom slutord endast: »å Riksdagens vägnar» jemte Talmännens underskrift.

Efter det Herr Talmannen hemställt, huruvida Kammaren ansåge ifrågavarande motion böra af Tillfälligt Utskott behandlas, begärdes ordet af

Herr Stråle, som anförde: Jag är, för min del, tveksam om huruvida den föreliggande motionen bör till Tillfälligt Utskott remitteras, då jag besinnar, att ett sådant Utskott hufvudsakligen motsvarar det fordnas Allmänna Besvärs- och Ekonomi-Utskottet, och motionens remitterande till ett Tillfälligt Utskott följaktligen kunde komma att föranleda en skrivelse i ämnet till Kongl. Maj:t. Och då det väl icke synes det mig som, i fall frågan är af den vikt att den bör komma under någon behandling, ett enskildt Utskott vore det rätta att behandla denna fråga, och detta så mycket hellre, som jag icke vet något lämpligare, ställe, än Kamrarnes arbetsordningar, der, för den händelse den af

motionären föreslagna förändringen antages, beslutet derom skulle få sin plats. Jag får emellertid tillstå att jag, för min del, anser ifrågavarande ärende vara af beskaffenhet att mycket väl kunna afgöras, utan att dessförinnan hafva varit hänskjutet under något Utskotts pröfning, och kommer jag för den skull i alla händelser att motsätta mig motionärens förslag.

Jag tillåter mig, i afseende på den föreliggande motionen, upprepa hvad jag yttrade, då frågan om afskaffande af de civila uniformerna förevar till behandling, nemligen att Riksdagen synes mig hafva vida viktigare saker att sysselsätta sig med än dylika obetydliga etikettsfrågor; och särskildt vid denna riksdag förestå öfverläggningar af den allvarliga betydelse för hela vårt land, att det icke torde vara skäl att trötta och splittra uppmärksamheten med slika småsaker. Jag tar mig därför friheten hos Herr Talmannen vördsamt anhålla om proposition på afslag å motionen.

Herr Hedin: Med anledning af den utaf den föregående talaren uttalade förmodan, att den ifrågavarande motionen lämpligast borde till Kammarens enskilda Utskott remitteras, tillåter jag mig påpeka, att af såväl ordalydelsen i hela motionen som det sätt, hvarpå motionären affattat sitt deri framställda yrkande, det klarligen framgår, att motionären afsett att framkalla ett beslut af Riksdagens båda Kamrar och en för dem gemensam åtgärd; och följaktligen lär det väl få anses vara rent af en orimlighet att ifrågasätta motionens remitterande till ett enskildt Utskott. För öfrigt inskränker jag mig till att anhålla, att motionen måtte till ett Tillfälligt Utskott remitteras.

Öfverläggningen var slutad. Derunder hade yrkats såväl afslag å Herr Linds förevarande motion som jemväl densammans hänvisning till ett Tillfälligt Utskott. Efter att hafva upptagit dessa yrkanden, förnyade Herr Talmannen sin hemställan, huruvida Kammarerna funne motionen vara af beskaffenhet att tillhöra Tillfälligt Utskotts behandling; och då denna hemställan blifvit med ja besvarad, gaf Herr Talmannen propositioner dels på motionens öfverlemnande till Kammarens Fjerde Tillfälliga Utskott och dels på bifall till Herr Stråles förslag, att motionen måtte genast afslås. Den sistnämnda af dessa propositioner förklarade Herr Talmannen sig anse vara besvarad med öfvervägande ja; men som votering begärdes, skedde uppsättning, justering och anslag af en så lydande omröstningsproposition:

Den, som vill att Herr A. P. Linds motion, N:o 158, skall afslås,
röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej.

Vinner Nej har Kammarerna beslutat att motionen skall till Tillfälliga Utskottet N:o 4 remitteras.

Omröstningen företogs i vanlig ordning och utföll med 74 ja mot 29 nej; varande alltså motionen afslagen.

§ 4.

Föredrogos, men blefvo för andra gången bordlagda:
 Stats-Utskottets utlåtanden N:is 11 och 37, memorial N:o 38 samt
 utlåtanden N:is 39, 40 och 41;
 Lag-Utskottets utlåtanden N:is 24 och 25; och
 Andra Kammarens Andra Tillfälliga Utskotts utlåtande N:o 6 (i
 samlingen N:o 22).

§ 5.

Ordet lemnades, på begäran, till

Herr Staaff, som yttrade: Med den rätt som 55 § Riksdagsordningen förunnar riksdagsman att jemväl efter motionstidens slut afgifva motion i förekommande ämnen, när sådant föranledes af ärenden som förut under riksdagen förevarit och som med motionen ega samband, tager jag mig friheten väcka en motion, afseende ytterst att åt de norra orterna förbehålla rättighet att oberoende af tvång och påtryckning kunna få sina bibanor anlagda. Anledningen till denna motion är att förut under denna riksdag blifvit inom denna Kammare af Herr Hedin och i Första Kammaren af Herr Hammarhjelm uti afgifna motioner föreslaget, att staten skulle inlösa alla enskilda jernvägar. Vunne detta förslag Riksdagens bifall och staten sålunda komme att öfvertaga alla jernvägsbyggnader inom landet, så skulle följden häraf blifva den, att de sex norra länen, hvilka hittills blifvit föga gynnade uti ifrågakomma afseende, hädanefter skulle blifva antingen alldeles lottlösa eller ock, för den händelse de skulle komma i åtnjutande af sådan fördel, underkastade tvång med afseende å banornas sträckning. Pröfningen af min motion beror alltså på det alternativet, att de nyssnämnda motionerna bifallas. Skulle dessa deremot förkastas, kan någon pröfning af min motion icke heller behöfva ifrågakomma. Slutyrkandet af min motion lyder sålunda: »Då emellertid det torde vara oundgängligt, att vid afgörandet af frågan om staten bör öfvertaga enskilda jernvägar, det på samma gång må bestämmas, huru för framtiden skall tillgå med åstadkommandet af nödiga bibanor inom norra orterna, så får jag nu vördsamligen föreslå, för den händelse att på ett eller annat sätt Herrar Hammarhjelm och Hedins motioner skulle vinna framgång, att Riksdagen måtte, om Herr Hammarhjelm motion till större eller mindre del bifalles, samtidigt besluta att ett anslag af tjugo millioner måtte ställas till Kongl. Maj:ts förfogande, för att understödja anläggningen af sådana bibanor, som inom Stora Kopparbergs, Gefleborgs, Vester-norrlands, Vesterbottens, Norrbottens och Jemtlands län kunna komma i fråga att af enskilda anläggas, för att underlätta samfärdseln mellan det inre af landet och kusten, eller för att med stambanan, der sådan finnes, förena aflägsnare odlade bergsbruksidkande eller industrielt utvecklade trakter; men om Herr Hedins motion skulle till större eller mindre del bifallas, att Riksdagen måtte hos Kongl. Maj:t samtidigt anhålla: a) att åt den komité, som i sådant fall kan varda förordnad, uppdrages att efter anställd undersökning utlåta sig derom, hvilka åtgärder böra, derest inlösningsåtgärden skulle tillstyrkas, vidtagas, för

att åt Norrland eller ofvan uppräknade provinser förvara rättigheten och möjligheten att erhålla statsunderstöd i en eller annan form för af befolkningen nödiga ansedda bibanor, utan att vid bestämmandet af riktningarne underkastas något tvång; och *b*) att komiténs betänkande så i ena som andra hänseendet måtte vid nästa riksdag tillhandahållas Riksdagen, jemte det att Kongl. Maj:t i sådant fall behagade aflemna det förslag i ämnet, hvartill skäl kan förefinnas.»

Herr Staaff aflemnade derefter sin motion, hvilken bordlades och erhöll ordningsnummern 159.

§ 6.

Anmälles och bordlades följande inkomna ärenden, nemligen:

Konstitutions-Utskottets Utlåtande

N:o 9, i anledning af väckta motioner om ändring i §§ 11, 12 och 32 Regeringsformen; samt

Stats-Utskottets Memorial:

N:o 42, med förslag till voteringsproposition i anledning af Kamrarnes skiljaktiga beslut rörande anslag till anläggning af jernväg från Norra Stambanan vid Karlberg till Lilla Värtan; och

N:o 43, angående en voteringsproposition i afseende å en Rikstatsens fjerde hufvudtitel tillhörande anslagsfråga.

I sammanhang med bordläggningen af dessa ärenden, beslöts, på förslag af Herr vice Talmannen *Wijk*, att samma ärenden skulle uppföras främst å föredragningslistan för nästa sammanträde.

Kammarens ledamöter åtskildes kl. $\frac{3}{4}$ 3 e. m.

In fidem
Gustaf Westdahl.